

Handbok för

cirkulära affärsmodeller

inom mötesbranschen

Förord

Denna handbok syftar till att ge en övergripande förståelse för cirkulär ekonomi och praktiska förslag på hur man som mötesföretag kan göra verksamheten cirkulär. Handboken är framtagen av AFRY inom ramen för projektet Crisitivity som drivs av Visit Skåne och finansieras av medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden genom Tillväxtverket. Projektet är ett samarbete mellan Visit Skåne, BI Syd, Skånska Möten, Svenska Möten och Almi Skåne. Syftet med projektet är att stärka hotell- och mötesanläggningar till ökad omställnings- och motståndskraft mot förändringar i omvärlden. Genom projektet skapas förutsättningar för en mer stabil, konkurrenskraftig och innovativ mötesbransch.

I denna handbok presenteras ett antal spännande cirkulära exempel. Se dem som en källa till inspiration eller möjliga samarbetspartners! Deras totala hållbarhetsprestanda har inte analyserats närmare.

Handboken vänder sig till dig som företagare som är nyfiken på cirkulär ekonomi. Den kan med fördel användas som underlag till utvecklingsarbete för alla som jobbar i företaget. Handboken kan även vara ett stöd till företagsfrämjande organisationer.

Författare: Marie Ahlgren, Carolina Togård och Anna Karin Jönbrink AFRY, Sustainability Consulting Sweden

Augusti 2022

Innehållsförteckning

Vad är cirkulär ekonomi?	7
Vad är en affärsmodell – och en cirkulär sådan?.....	15
Olika cirkulära strategier.....	21
Exempel på cirkulära aktiviteter för utveckling mot en cirkulär affärsmodell.....	25
Så här kan du gå tillväga	49
1. Omvärldsspaning.....	50
2. Brainstorma idéer.....	54
3. Hur bidrar den cirkulära satsningen till FN:s globala hållbarhetsmål?	57
4. Hur påverkas ditt företags ekonomi av den cirkulära satsningen?	58
5. Sätta mål, ställa krav och mäta.....	60
6. Från idé till verklighet.....	64
7. Utveckla din kommunikation	66
Goda avslutande råd.....	68
Vidare läsning.....	69

Foto: Magnus Palmér

1

Vad är cirkulär ekonomi?

Cirkulär ekonomi, vars huvudsyfte är att bidra till hållbarhet, handlar om att utnyttja de resurser som investerats genom att använda dem om och om igen med högt bibehållet värde och så länge det går. Den traditionella linjära ekonomin bygger på att vi tar fram jungfruliga råvaror, gör produkter av dem, använder dem och kastar bort dem. Det innebär ett onödigt slöseri på både naturresurser och pengar. Det innebär också att det genereras stora mängder avfall och skapar råvarubrist.

Utvecklingen från linjär till cirkulär bygger på tre principer som innebär att man successivt frikopplar ekonomisk aktivitet från konsumtionen av ändliga resurser:

- Designa bort avfall och föroreningar
- Håll produkter och material i användning
- Återskapa naturliga system.

Ett vanligt sätt att illustrera cirkulär ekonomi på är genom det så kallade "Fjärilsdiagrammet", utvecklat av Ellen McArthur Foundation. Diagrammet är uppdelat i en biologisk cykel och en teknisk cykel. I den biologiska cykeln cirkulerar produkter och material som är gjorda på biologiskt material och som förbrukas vid användning, så som förpackningar och mat. Dessa återvinns och återförs sedan till naturen för att generera ny råvara. I den tekniska cykeln cirkulerar produkter, komponenter och material som är designade för att kunna återanvändas, repareras, renoveras, omtillverkas eller materialåtervinnas.

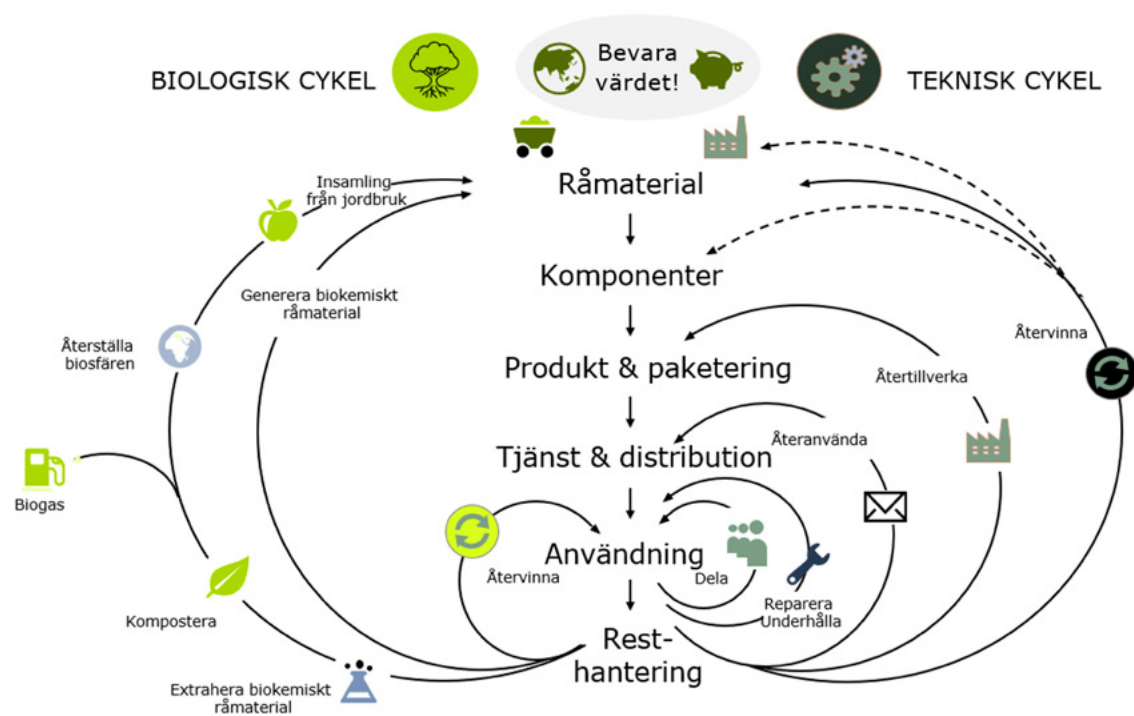
Ju snävare cirklar, desto större del av den gjorda investeringen tas tillvara, så som att en produkt repareras i stället för att återvinnas eller hyrs ut i stället för att säljas. Det är i de snävare cirkarna som störst miljönytta och lönsamhet ofta nås.

Systemskifte ger affärsmöjligheter

Övergången till cirkulär ekonomi innebär ofta ett tätare samarbete mellan inblandande aktörer. Leverantörskedjor blir i stället "värdenätverk", där exempelvis en tidigare kund blir företagets leverantör när en produkt ska återtillverkas. Att övergå till en cirkulär ekonomi innebär inte bara justeringar som syftar till att minska de negativa effekterna av den linjära ekonomin. Det handlar om ett systemskifte som bygger långsiktig motståndskraft, nya ekonomiska möjligheter och miljö- och samhällsnytta. För dig som företagare öppnas nya affärsmöjligheter genom nya erbjudanden till kunderna och kostnadsbesparingar för ökad lönsamhet.

Huvudsyftet är att bidra till hållbarhet.

Figur 1: Inspirerad av Ellen MacArthur Foundation (2015) baserat på forskning av Braungart och McDonough.

Mötesbranschen drabbades hårt av pandemin år 2020–2022. En kortsiktig återhämtningsinsats skulle kunna driva företagen mot en "business as usual"-linjär tillväxt till varje pris. Men mötesbranschen kommer att behöva utvecklas i riktning mot mer långsiktigt hållbara och cirkulära affärsmodeller för att vara mer motståndskraftiga. Mötesbranschen har en tjänstebaserad affärsmodell och är alltså inte en bransch som producerar mängder av produkter. Därför behöver inte företagen förändra hela affärsmodellen från grunden för att bli cirkulära, utan det handlar i stället om att se över hur verksamheterna kan jobba mer hållbart och cirkulärt kring mat, lokalutnyttjande, turistattraktioner, tjänster, textil, möbler, vatten, inredning, mobilitet, och andra delar av verksamheten.

Agera möjliggörare

Mötesbranschen har en viktig roll att spela i övergången till den cirkulära ekonomin, eftersom branschen är djupt sammanlänkad med och beroende av flera viktiga resursflöden, tillgångar och råvarukedjor i samhället – inklusive jordbruk och livsmedel, byggsektorn, resor och transporter. Därför kan mötesbranschen genom systemtänkande baserat på samarbete, affärsmodellinnovation och värdeskapande inte bara öka hela branschens och de enskilda företagens motståndskraft och hållbarhetsavtryck, utan också agera som möjliggörare för andra branscher.

Cirkulär ekonomi handlar inte bara om miljö genom att cirkulera material och resurser. Det är också ett verktyg för att nå social och ekonomisk hållbar utveckling och bidrar

därför starkt till FN:s Agenda 2030. Cirkulära satsningar kan bidra till social hållbarhet genom att exempelvis skapa fler jobb tillfällen och att göra produkter tillgängliga för fler. FN:s 'Sustainable Development Goals' (SDGs) består av 17 mål och 169 delmål, och är ett ramverk som beskrivs som "ritningen" för att uppnå mer hållbar framtid för alla senast 2030.

Ett annat hållbarhetsramverk är ISO26000, en standard för hållbart företagande som ger praktisk vägledning för hur företag kan jobba hållbart. ISO26000 delar liksom SDG:erna upp hållbarhet i olika områden, varav miljö är ett.

På EU-nivå finns det en handlingsplan för cirkulär ekonomi och EU har dessutom i en taxonomiförordning fastställt sex miljömålsområden: begränsning av klimatförändringar, anpassning till klimatförändringar, hållbar användning och skydd av vatten och

marina resurser, övergång till cirkulär ekonomi, förebyggande och begränsning av föroreningar samt skydd och återställande av biologisk mångfald och ekosystem.

Figur 3: Hållbart företagande utifrån ISO26000.

Figur 2: Agenda 2030 och FN:s Sustainable Development Goals.

Vilka är fördelarna för mitt företag med cirkularitet?

Cirkulär ekonomi är ett praktiskt sätt att bidra till lönsamhet och hållbarhet genom resurs-effektivisering. Strategierna för cirkulär ekonomi kan fungera som en kompass för dagligt beslutsfattande, exempelvis vid inköp, utveckling av erbjudanden, reparation, återanvändning och renovering, digitalisering och transporter.

Cirkulär ekonomi ger också möjlighet att utveckla företaget genom nya affärsmodeller, exempelvis genom att sälja en tjänst i stället

för en produkt, sälja avfall som en resurs eller sälja tillgång till lokaler på nya sätt. Även om cirkulär ekonomi kan medföra många fördelar är det viktigt att analysera varje cirkulärt initiativ ur ett hållbarhetsperspektiv så att valen verkligen blir bra ur ett miljömässigt, socialt- och kostnadsperspektiv. Det är till exempel inte alltid så att förnybart material är utvunnet på ett ansvarsfullt sätt. Det är inte heller alltid så att en produkt med återvunnet material går att återvinna eller att en uthyrningsmodell har stora klimatbesparingar ifall den kräver mycket transporter och mycket tvätt.

Exempel på fördelar med cirkulär ekonomi inom mötesbranschen:

- Minskad exponering för stigande resurs- och energipriser
- Ökad innovation när man arbetar inom ramarna för cirkulär ekonomi
- Förbättrad varumärkesimage
- Attraktiv som arbetsgivare och ökad medarbetarnöjdhet
- Ökad kundlojalitet och nya och stabilare intäktströmmar
- Nya intäktskällor
- Kostnadsbesparingar
- Miljövinster
- Nya jobbtillfällen
- Nya interna och externa samarbeten
- Att bli mer cirkulär är också ett proaktivt sätt att mötas framtida efterlevnadskrav av lagar och förordningar.

Sigtunahöjden

Intervju med Lotta Boman, ägare och VD av Sigtnahöjden

Sigtunahöjden har haft hållbarhet i fokus länge. Vid millennieskiftet var de en av de första i hotellbranschen att Svanen-märka sin verksamhet. Då var det fokus på att spara vatten och minska tvättfrekvensen av handdukar. Drivkraften var att berättiga resande och inte överkonsumera resurser.

Nu har de en hållbarhetsgrupp på varje avdelning som initierar olika projekt och beslut kontinuerligt och de jobbar aktivt med de globala hållbarhetsmålen.

Cirkulär ekonomi står högt på agendan. Mötesbranschen har redan en tjänstebaserad affärsmodell och Lotta Boman säger därför: "Vi kan inte ändra hela vår affärsmodell och börja återvinna möten men vi kan göra så att hållbarhet och cirkulär ekonomi blir normen".

De jobbar aktivt med att minska matsvinn genom att bland annat använda 'hela djuret' eller 'hela grönsaken' vid matlagning. De har tagit bort i stort sett alla sina engångsprodukter, det

som är kvar är i papper. De har dragit ner rejält på inköp av pynt genom att använda växter och blommor och torkade blommor från den egna trädgården. De klär om sina möbler och har skyddande tyg på dessa för att de ska hålla länge. Ibland har de loppis med möbler och porslin som de ska byta ut. De håller nere vattenkonsumtionen genom att mäta den och ha fasta vattenstationer i stället för att köpa in vatten på flaska.

De kommunicerar mycket kring sitt hållbarhetsarbete. Konferensgäster beställer ibland inspirationsföreläsningar av dem. De anordnar event för sin personal och sina gäster där de bjuder in leverantörer som jobbar fokuserat med hållbarhet och cirkulär ekonomi. "Vi försöker göra det roligt. En framgångsfaktor för vårt hållbarhetsarbete har varit vår storytelling kring det", säger Lotta Boman.

Andra framgångsfaktorer för deras hållbarhets- och cirkularitetsarbete har varit deras hållbarhetsgrupp, att de

inkluderar sin personal mycket, att de jobbar aktivt med personalens välmående och att de har haft fokus på de globala hållbarhetsmålen tidigt. "Att vi har jobbat med dessa frågor väldigt länge skapar trovärdighet" säger Lotta Boman. Hon fortsätter: "Fördelen är att det känns bra i hjärtat, vi får uppmärksamhet och kan dela med oss av vår erfarenhet. Samtidigt som vi attraherar personal och blir lönsamma!"

Fallgropar att undvika är att köpa in sådant som låter hållbart men som inte är det, exempelvis pennor av svart återvunnen plast som inte går att återvinna. "Man behöver vara en kritisk vän gentemot sina leverantörer" säger Lotta Boman.

Andra tips hon ger är att mäta så att man inte bara gissar och att hålla sig till bra certifieringar som man lär sig av.

Foto: Viktor Gårdsäter

Vad är en affärsmodell – och en cirkulär sådan?

En affärsmodell är sättet som företag skapar, levererar och fångar värde. En cirkulär affärsmodell bygger på att värdet på produkter och material tas tillvara, att användningen av jungfruligt material samt genererandet av avfall minimeras samtidigt som lönsamhet skapas.

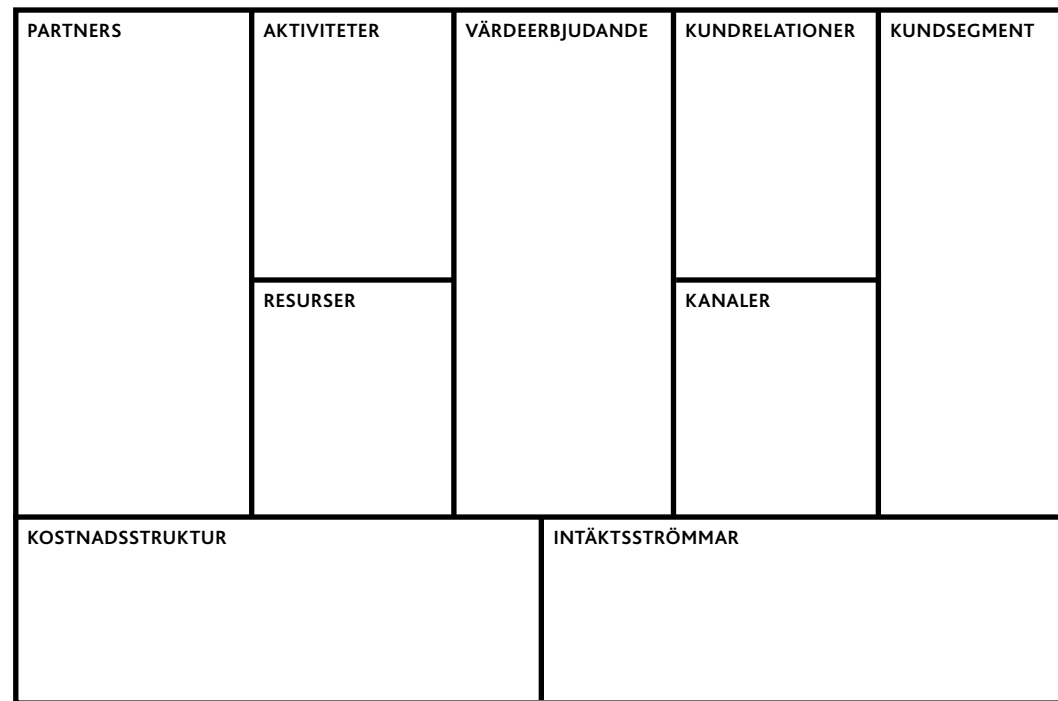
När är en affärsmodell cirkulär? Det finns ingen tydlig definition på det. Kan en affärsmodell kallas cirkulär även om produkter bara återanvänds ett fåtal gånger eller om nya produkter som tillverkas av gamla komponenter säljs utan att man säkerställer att de tas om hand efter användningsfasen? Vissa skulle säga nej, andra skulle säga ja. Det viktigaste är att känna till och vara transparent kring de möjliga bristerna och att jobba med att hålla produkterna kvar i de inre cirkulärerna.

Business Model Canvas (BMC) ger ett gemensamt språk för att beskriva, visualisera, bedöma och utveckla affärsmodeller. Modellen utvecklades av Alex Osterwalder 2005 (se figur nästa sida) och används nu över hela världen i alla branscher. Modellen beskriver de logiska sambanden mellan hur företaget skapar, levererar och tar tillvara värde.

Det mest centrala i modellen är värdeerbjudandet som visar vilket värde företaget levererar till sina kunder. Man brukar jämföra vänstra sidan om värdeerbjudandet med det som sker bakom kulisserna på en teater eller i en restaurang och kalla det 'backstage'. Allt till höger är det som syns ut mot kund och motsvarar scen eller restaurang och kallas 'frontstage'.

Foto: Apelöga

Figur 4: Osterwalder Business Model Canvas+.

Kundsegment

För vilka skapar vi värde? Vilka är våra absolut viktigaste kunder?

Värdeerbjudande

Vilket värde levererar vi till våra kunder? Vilka av kundens behov uppfyller vi?

Kanaler

Genom vilka kanaler vill våra olika kundsegment nås? Hur är våra kanaler integrerade? (Marknadsföring, försäljning, distribution, support)

Kundrelationer

Vilka typer av relationer förväntar varje kundsegment att vi ska skapa med dem? Hur bibehåller vi kundrelationen?

Intäktsströmmar

För vilket värde är våra kunder villiga

att betala? För vad betalar de idag?

Lista topp tre intäkter. Är det något vi gör gratis idag som vi skulle kunna ta betalt för?

Nyckelresurser

Vilka nyckelresurser krävs för att leverera våra värdeerbjudanden? Personal, kunskap, lokaler, kapital

Nyckelaktiviteter

Vilka nyckelaktiviteter krävs för att leverera våra värdeerbjudanden? Saker som vi gör för att upprätthålla affärsmodellen.

Partners

Vilka är våra viktigaste partner? Resurser som vi använder från partners?

Kostnadsstruktur

Vilka är våra största kostnadsposter? Är de fasta eller rörliga?

Exempel på användningsområden av BMC:

- **För att skapa samsyn.** Framför allt fungerar modellen bra då man behöver ha en gemensam förståelse över vad en affärsmodell är och hur den ser ut för det egna företaget. Det underlättar i sin tur diskussionen och beskrivning av komplexiteten i hur företaget fungerar.
- **Analysera konkurrenter.** Man kan lära sig mycket av konkurrenterna genom att välja ut några av dem och mappa deras affärsmodeller. Med den informationen kommer du se vad kunderna vill ha och vad de är beredda att betala för. Du får ett bättre helhetsperspektiv över hela branschen och inte bara hur ditt eget företag ser ut.
- **Förbättra eller skapa nya affärsmodeller snabbt.** Genom att beskriva företagets nuvarande affärsmodeller kan du också snabbt skissa fram och testa nya och se vad som påverkas i de olika fälten.

När man jobbar cirkulärt kan man innovera och förändra hela affärsmodellen, men det är vanligare att man successivt utvecklar sin nuvarande affärsmodell. Det viktigaste är att börja någonstans! Mötesbranschen har, som tidigare nämnts i handboken, en tjänstebaserad affärsmodell och säljer inte så mycket produkter. Därför är det oftast mer relevant att optimera olika delar av verksamheten ur ett cirkularitets- och hållbarhetsperspektiv snarare än att tänka om hela affärsmodellen.

Cirkulär Business Model Canvas

Osterwalders BMC kritiseras ibland för att den inte inkluderar andra intressenter än kunder och partners, exempelvis miljön och

samhället i övrigt. Ett antal initiativ har därför tagits till att utveckla BMC med extra stöd för hållbarhet och cirkulära affärsmodeller. Därför har exempelvis Cirkulär Business Model Canvas¹ utvecklats. Det är dock inget som hindrar att man använder Osterwalders Business Model Canvas och lägger in de cirkulära aktiviteterna i de olika fälten. Vid behov kan man sedan komplettera med fält som läggs till utanför modellen.

Business Model Canvas ger en ögonblicksbild, den beskriver inte ett flöde eller utvecklingsprocess. Vill man beskriva en förändring kan man göra två canvas – en med nuläget och en med önskat läge.

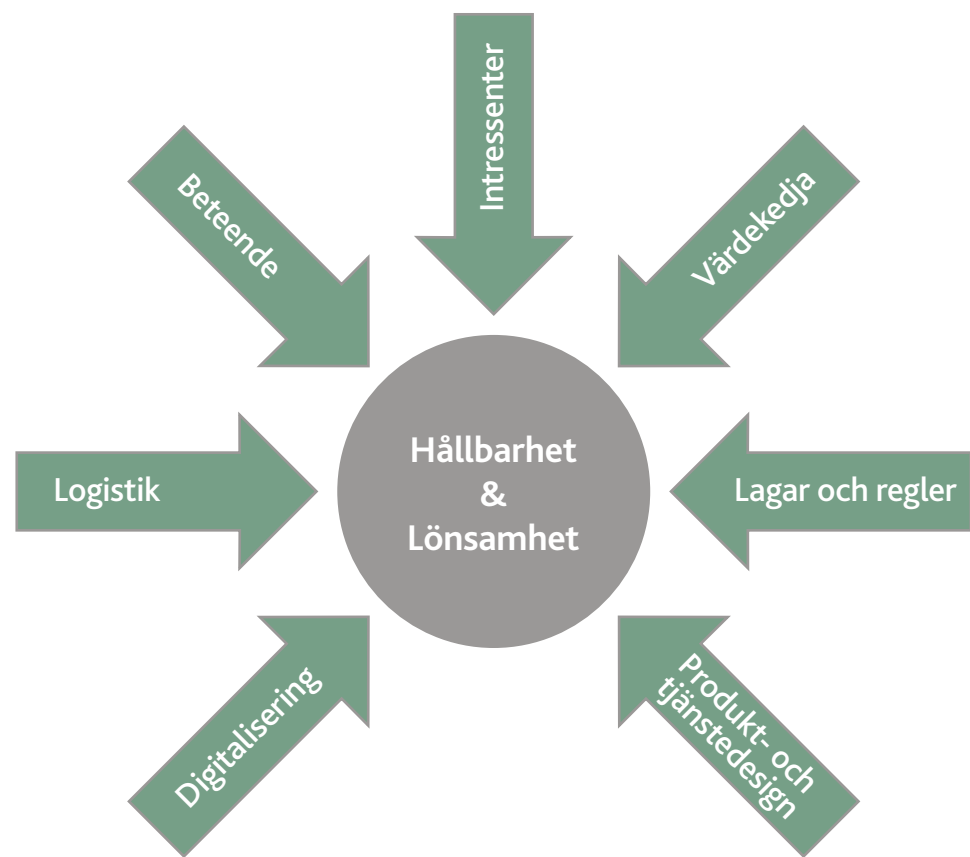
1. Tillväxtverket (2022) <https://tillvaxtverket.se/amnesomraden/affarsutveckling/cirkular-affarsmodell/affarsmodell-for-cirkular-ekonomi.html>

Ett företag har ofta flera affärsmodeller. Man skulle kunna beskriva ett konferenshotells verksamhet med flera affärsmodeller där boendet, restaurangen och erbjudna aktiviteter har olika affärsmodeller. Har man olika värdeerbjudanden till helt olika kundsegment är det sannolikt en fördel att dela upp verksamheten i olika affärsmodeller.

Förutom affärsmodellen är det många andra områden som påverkar eller kan påverkas av en

cirkulär satsning, till exempel värdekedjor, lagar och regler, beteenden, verksamhetsstyrning och organisation, värderingar, produktdesign, digitalisering och logistik.

Nästa sida visar ett exempel på hur affärsmodellen skulle kunna se ut för en restaurang med matspill som råvaror (inspirerad av restaurang Spill).

Figur 5: För att skapa en cirkulär affärsmodell finns det många saker att beakta, ovan syns en bild av dem som forskning visat vara viktiga.

PARTNERS Leverantörer till restauranger som har mycket matsvinn	AKTIVITETER Inköp och sortering av matsvinn. Göra menyer, laga & sververa mat Kompetensutveckling	VÄRDEERBJUDANDE God och hälsosam frukost och lunch som skapar medvetenhet om att mycket mat slängs	KUNDRELATIONER Samsyn att hållbarhet och att god, hälsosam mat och att ta tillvara alla producerade råvaror är viktigt	KUNDSEGMENT Tjänstemän med god ekonomi i områden med mycket kontor
	RESURSER Personal Lokaler Kompetens & intresse för hållbarhet		KANALER Mun-till-mun Hemsida Social media	
KOSTNADSSTRUKTUR Personal – något mer än i en konventionell restaurang Råvaror – matsvinn ger lägre inköpskostnader Restauranglokaler – kök och matsal			INTÄKTSSTRÖMMAR Intäkter från frukost, lunch och konferenser i samma nivå som marknader i övrigt	

Figur 6: Exempel – restaurang som baserar sin affärsmodell på matsvinn.

Foto: David Seitz

Olika cirkulära strategier

Förenklat kan man säga att cirkulär ekonomi har tre dimensioner: att använda ofta (genom att exempelvis dela med fler), att bevara värde genom att använda länge och att återcirkulera. Dessa tre dimensioner är bra att utgå ifrån när man utvecklar cirkulära affärsmodeller.

Figur 7: Three Dimensions of Circularity: Recirculation, Utilisation and Endurance.
Baserad på rapporten Three-dimensional product circularity (2021)².

2. Report three dimension product circularity (2021) <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jiec.13109>

Ellen MacArthur Foundation som är ledande experter för cirkulär ekonomi internationellt har publicerat ett ramverk, ReSOLVE³, med exempel på olika cirkulära strategier.

Exempel på cirkulära strategier enligt ramverket ReSOLVE:

Strategi	Beskrivning
Regenerera	Gå över till förnybar energi och material. Återta, behålla och återställa ekosystemens hälsa.
Dela	Dela tillgångar så som bilar, utrymme, verktyg eller olika apparater. Återanvänd/välj second-hand. Förläng livslängden genom design för lång livslängd, uppgraderingsbarhet och underhåll.
Optimera	Öka produktens prestanda/effektivitet. Ta bort avfall i produktion och leveranskedja. Utnyttja data, automation, fjärranalys och styrning.
Cirkulera	Tillverka nya produkter av komponenterna Återvinn material Extrahera biokemikalier från organiskt avfall
Virtualisera	Dematerialisera direkt (t.ex. böcker, musik, resor) Dematerialisera indirekt (t.ex. onlineshopping)
Ersätta	Ersätt gamla icke förnybara material Tillämpa ny teknik (t.ex. 3D-utskrift) Välj ny produkt/tjänst (t.ex. multimodal transport)

3. <https://emf.thirdlight.com/link/ip2fh05h21it-6nvypm/@/preview/1?o>

Foto: Carolina Romare

4

Exempel på cirkulära aktiviteter för utveckling mot en cirkulär affärsmodell

Affärsmodellen byggs upp av alla aktiviteter som genomförs i företaget. Strategierna för cirkulär ekonomi inkluderar olika aktiviteter som är mer eller mindre lätta att genomföra, som kräver större eller mindre investeringar och som har olika grader av ekologisk eller social påverkan.

Företag i mötesbranschen är ofta anläggningstunga med stora fysiska tillgångar. Initiativ för att utöka och optimera användning av kapital- och fysiska resurser blir därför extra viktiga. Anskaffning av material behöver vara anpassat till ett cirkulärt flöde – designat för underhåll, återanvändning, återtillverkning, återvinning och minimering av gifter.

Att dela (inom och/eller mellan företag) på inköp av "produkter-som-en-tjänst" är potentiella källor till lägre utsläpp av växthusgaser under produktens livslängd, kapital- och kostnadsbesparingar och/eller nya intäkter. Initiativen kan med fördel omvandlas till ett övertygande syftesdriven 'storytelling' som bidrar till ett starkare varumärke och differentierad marknadspositionering.

Nedan hittar du exempel på olika aktiviteter som successivt kan implementeras i utvecklingen av din cirkulära affärsmodell. De tar

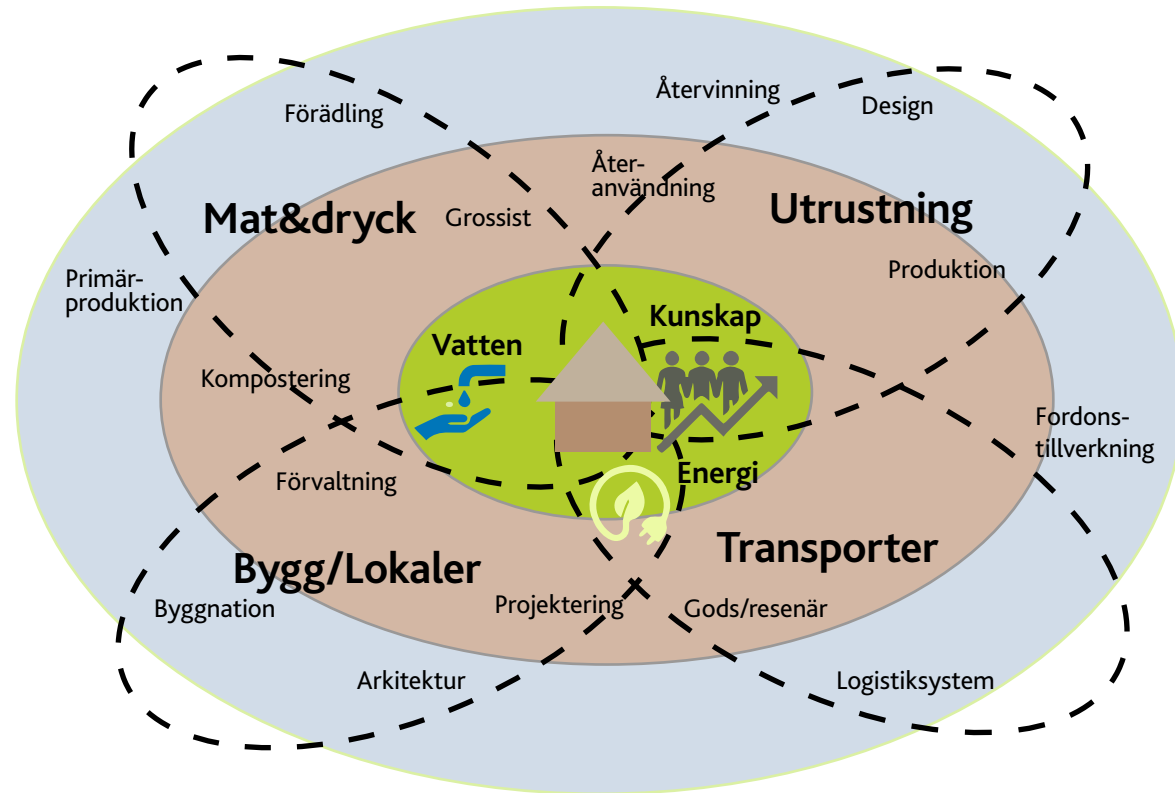
utgångspunkt i områden där mötesbranschen har störst potential att skapa ökat cirkulärt värde, som en central aktör i olika värdeskapande processer.

Storytelling bidrar till ett starkare varumärke.

Mat och Dryck

En tredjedel av det globala klimatavtrycket kommer från matproduktion. Här finns stora utvecklingsmöjligheter för mötesbranschen i att se över menyn och hanteringen i restaurangen. Den cirkulära visionen är nollavfall! Värderingar och vanor är hinder som behöver överkommas. När Nordic Choice Hotel tog bort bacon från frukostmenyn möttes de av så stora protester att de backade. Även om man inte äter bacon hemma till frukost finns det förväntningar om att få det på hotellet. Värderingar utvecklas dock och bara för att nymodigheter inte fungerar vid första försöket ska man inte ge upp!

Figur 8: Flöden i mötesindustrin med stor potential för cirkularitet.

Foto: Mickael Tannus

Exempel på cirkulära aktiviteter med bäring på mat och dryck:

Aktivitet	Beskrivning
Gör om menyn till ekologisk och/eller KRAV-märkt mat	Att prioritera ekologisk mat ger många positiva effekter. Respekt för ekosystemet ger hälsosammare mat, minskar föroreningar, främjar biologisk mångfald, motverkar jorderosion och främjar markens långsiktiga bördighet och därmed möjlighet att återskapa förnybara resurser. KRAV-märkt ställer liknande krav som märkningen för ekologisk mat men går steget längre – bland annat kring djurvälstånd, minskad klimatpåverkan, biologisk mångfald och bättre arbetsvillkor.
Utforska möjligheterna med urban odling och närproducerat	Urban odling kan vara allt från en kruka basilika i köksfönstret till ett jordbruk i stadsmiljö. Kärnan i begreppet är att maten produceras där den konsumeras, i eller i direkt anslutning till staden och att den produceras ekologiskt. Urban odling är ofta resurseffektivt, genererar lägre utsläpp och kan bidra till ökad gemenskap och bättre hälsa. Exempelvis blir vattenanvändningen och markanspråk på naturmark mycket lägre med urban odling jämfört med konventionell odling.
Mindre tallrikar och glas	Ögat lurar av stora tallrikar och glas. Mindre tallrikar minskar matsvinn och överkonsumtion.
Vägra matsvinn	Den absolut mest miljövänliga dieten är den utan matsvinn. För att minimera matsvinn kan man se till att utnyttja det allra mesta från en frukt eller grönsak, köpa in matsvinn från livsmedelsaktörer, laga nya rätter på tidigare rätter och att använda det som man idag slänger, exempelvis torrt bröd till att tillverka öl. Andra metoder för att minimera matsvinn är att acceptera frukt och grönt som inte alltid är estetiskt perfekta och ge bort eller sälja mat som blir över till privatpersoner eller andra aktörer.
Återanvändbara behållare	Ersätt engångsförpackningar med flegångsförpackningar där det går och återanvänd dessa många gånger. Ersätt andra engångsprodukter med flegångsprodukter. Minimera singelportioner med mjölk, yoghurt, sylt, socker och smör. Acceptera att besökare tar take-away i egna flegångsmatlådor.
Kompostering	Organiskt avfall samlas in och tas till centraliserad komposteringsanläggning eller komposteras på plats för användning i trädgården eller egen odling.

Garveriet i Floda har smart urban odling

På Garveriet i Floda bedriver olika företag urbana odlingar av växter så som aeroponi och uppfödning av djur så som fiskar i aquaponi. Genom en smart databas går det att förutspå vilka växter som behövs hos olika livsmedelsaktörer innan de själva vet om det. The Foodprintlab anordnar studiebesök: [thefoodprintlab.com](https://www.thefoodprintlab.com)

Accor Hotels omfördelar med Too Good To Go

När Accor Hotels åtog sig att minska matsvinnet på sina hotell med 30 procent beslutade koncernen bland annat att börja samarbeta med Too Good To Go på 500 hotell i Belgien, Frankrike, Spanien, Storbritannien, Italien, Nederländerna, Tyskland och Schweiz. De lät kunderna ta med sig de portioner som blivit över. Sedan 2016 har Accor Hotels omfördelat 160 000 måltider och förhindrat över 400 000 kilo koldioxid med stöd av Too Good To Go's app. [all.accor.com](https://www.all.accor.com)

Fotografiska cirkularar överblivet bröd

Fotografiska – en mötesplats för fotografi i Stockholm – samarbetar med närliggande Nya Carnegiebryggeriet för en ny öl med namnet Echo. Brödresterna i bageriet, restaurangen och kaféet tas tillvara och blir till öl i stället för att slängas. Namnet Echo anspelar på att råvarorna humle och malt är ekologiska och att ölet, som ett eko, kommer tillbaka då spillet från öltillverkningen även blir råvara till ett nytt bröd. [fotografiska.com](https://www.fotografiska.com)

Foto: Matilda Lindeblad

Restaurang Spill satsar på att nå många

Erik Andersson, grundare av restaurang Spill i Malmö

Hösten 2017 gick jag runt till leverantörerna för att berätta att jag hade slutat som kock på den tvåstjärniga restaurang som jag hade jobbat på. Jag såg stora burar med mat och frågade vad det var. När jag förstod att det var mat som skulle slängas väcktes idén till företaget Spill, en restaurang som jag driver med min fru Ellinor.

Vi konstaterade att det var väldigt mycket mat som behövde tas tillvara och vi ville nå så många som möjligt. Vi bestämde oss därför för en restaurang som serverar lunch i ett kontorsområde med potential till många och köpstarka gäster.

Våren 2018 öppnade vi i liten skala i en lokal på 40 kvadratmeter. I början möttes vi av fördomar om att laga mat på matspill och många ifrågasatte namnet Spill. Men konceptet har visat sig så framgångsrikt att vi i augusti 2019 kunde flytta till en större lokal på 550 kvadratmeter på Stora varvsgatan.

Framgång definierar vi bland annat som att vi har nått ut till många och att vi kan betala löner för sex anställda. Vi ser också att våra gäster börjar tänka till. Hur hanterar man maten hemma? Intresset har också varit stort ute i Europa, vi har samarbeten och deltar i konferenser i Italien och Spanien.

Hållbarhet är ett brett ord som inkluderar mycket för oss. Att tänka cirkulärt är en del av det. Att ta hand om matsvinn är viktigt, men för oss inkluderar det också att personalen mår bra och att maten är god. Allt ska ha lång livslängd, och mycket av köksutrustningen, möbler och porslin köptes second-hand. Vi delar även på köket med andra hyresgäster som bland annat gör drycker.

Vi köper in matsvinn från leverantörer som levererar till restauranger och med dem förhandlar och prutar vi om priset. De flesta leverantörer har en utförsäljningslista, från den väljer vi

vilket kött vi vill ha. För grönsaker tar vi allt som våra utvalda leverantörer kan leverera. Det innebär att vi inte har fasta menyer, utan gör dem kvällen innan eller ibland på morgonen samma dag. Vi köper in till lägre pris än en vanlig restaurang, men vi har i stället högre personalkostnader då vi behöver sortera all mat vi får in. Priset för en lunch blir därmed i samma nivå som andra.

Vår största utmaning har varit pandemin. Det krävs samma personal för att servera 120 som 250 gäster eftersom vi har så stor restaurang. Vi klarade ekonomin mycket tack vare att vi hade bra avtal för lokalerna.

Vi vill utveckla Spill – för att göra det bättre för både gäster och personal. För att utveckla behöver vi anställa mer personal så att jag och Ellinor kan frigöra tid. 2023 öppnar vi en ny restaurang och vi planerar att utveckla konferensverksamheten.

Min rekommendation till andra entreprenörer i branschen: Tro på dig själv! Våga! Börja smått – funkar det inte så är det kanske inte hela världen.”

 restaurangspill.se

Foto: David Seitz

Energi

Ökande energipriser slår hårt mot mötesbranschen. Energiförbrukningen är direkt – energi som förbrukas i den egna verksamheten, eller indirekt – energi som förbrukas av underleverantörer, kunder eller samarbetspartners. Listan nedan fokuserar på den

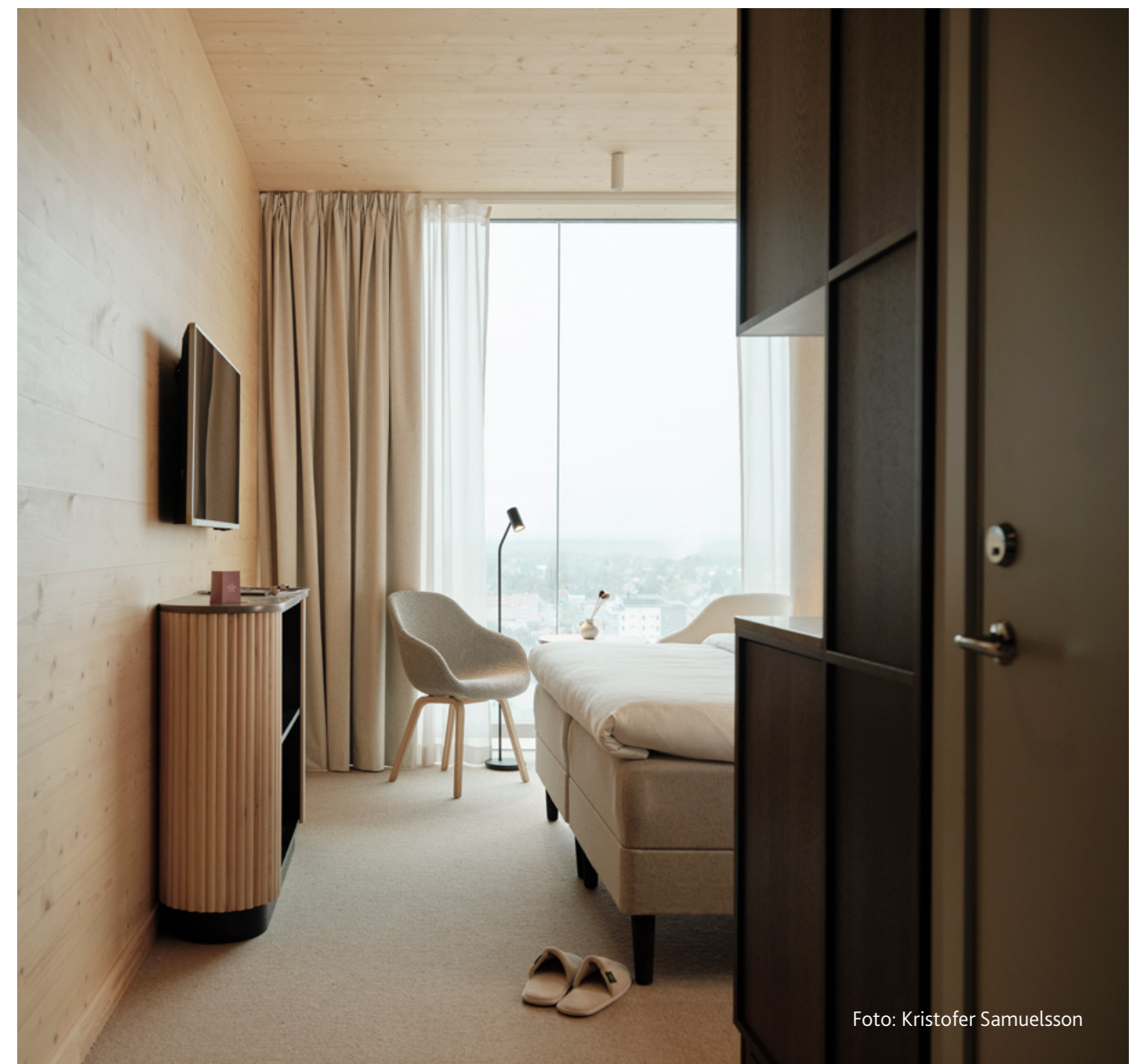
direkta energiförbrukningen på mötesplatsen, men det är minst lika viktigt att kartlägga hela värdekedjan inklusive inköpta varor, gästernas energikonsumtion och transporter. Mät energiförbrukningen och analysera och följ upp för att säkerställa att de åtgärder som prioriteras får önskad effekt.

Exempel på cirkulära aktiviteter med bäring på energi:

Aktivitet	Beskrivning
Solceller	Solceller installeras på eller integreras med byggnaden för att generera el som kan användas för processer på plats eller matas in i nätet. Här finns potential att vara innovativ avseende lagring av solel när allt fler kör elbil. Kanske kan man i framtiden hitta en affärsmodell för att lagra överskottsel i gästernas bilbatterier? Det finns regelverk som hindrar det idag.
Multifunktionella kortsystem	Nyckelkort (trä eller plast) används för att stänga av elen när gästrummen lämnas. Finns det kompletterande användningsområden för korten? Vilka möjligheter finns det för att hindra att korten kommer med hem?
Hållbar byggnadsdesign	Hållbar byggnadsdesign är i stark utveckling. Exempelvis ersätts konventionella isoleringsmaterial som kommer från oljeråvara med återvunna material eller förnybara alternativ som t.ex. fårull, cellulosa eller träfiber. Det finns också andra naturliga sätt att minska energianvändningen så som att utnyttja naturlig skugga från träd och att placera fönster och takfönster på ett sätt som ökar den naturliga belysningen inne i byggnaden.
Effektiva kylanläggningar	Kylanläggningar för mat och dryck ska vara utformade så att de minimerar energiförbrukning och underhållas för att minimera elförbrukning, felaktig temperatur och matsvinn.

The Wood hotel i Skellefteå är smart från start

Hotellet, med 20 våningar, är byggt i trä med virke från de lokala skogarna, dels för att minimera transporterna, dels för att materialet effektivt binder koldioxid. Solceller installerades på hotellets tak med batterier för lagring av överskottsenergi, och man valde den intilliggande Skellefteälven för alstring av energi. På taket anlades en multifunktionell takträdgård för isoleringen från kyla, värme och oljud, men också för att stötta och bevara den biologiska mångfalden och fördröja avrinningen av vatten. Redan vid öppningen var hotellet klimatneutralt och väntas bli klimatpositivt inom ett par år. elite.se/sv/the-wood-hotel

Transporter

Ökad medvetenhet om transporters negativa klimatavtryck och ökande bränslekostnader är tydliga trender som har stor påverkan på mötesbranschen.

Exempel på cirkulära aktiviteter med bäring på transport:

Aktivitet	Beskrivning
Delnings-lösningar	Erbjud uthyrning av cyklar, eldrivna skotrar och/eller andra små elfordon för gäster och varför inte för boende runt omkring också. Om biluthyrning inte finns i närheten kan uthyrning av elbilar och uppmantran till samåkning också vara en möjlighet att bidra till mer hållbara mobilitetslösningar för gästerna.
Samåkning som en tjänst	Erbjud samtransporter till och från möten och till och från aktiviteter. Erbjud digitalt stöd för samåkning.
Gästen som transportör	Finns det transportbehov som skulle kunna läggas ut på gästen? Kanske digitalt stöd för att möjliggöra att kunden enkelt hämtar upp något på vägen? Då kan samma transportmedel användas för flera ändamål.
Smart logistik	För att driva en verksamhet, exempelvis en restaurang, behövs ett inflöde av varor. För att minimera transporterna kan man försöka samordna med andra aktörer och/eller låta olika leverantörer samsas om någon transportlösning. Man kan också låta dem som transporterar varor till verksamheten ta med sig det som ska cirkuleras tillbaka. Viktigt också att välja bra transportslag utifrån de möjligheter man har.

Andra sätt att minska på behovet av transporter är att genom samverkan med andra aktörer skapa möjligheter för gästerna att ta del av fler aktiviteter på samma destination. Då kan behovet av transporter till olika aktiviteter reduceras.

Logtrade erbjuder cirkulär logistik

Logtrade använder sig av 'internet of things' för att koppla ihop kunder, transporter och producenter/leverantörer. De skapar ett digitalt ekosystem kring logistik och möjliggör för lokala cirkulära material- och produktflöden på ett effektivt och mer hållbart sätt. [logtrade.se](https://www.logtrade.se)

Foto: Mickael Tannus

Vatten

Rent vatten för konsumtion och rekreation är en överlevnadsfråga för mötesbranschen. Vattenbrist blir allt vanligare på många håll i Sverige och Östersjön är världens mest förorenade hav.

Exempel på cirkulära aktiviteter med bäring på vatten:

Aktivitet	Beskrivning
Naturpooler	Naturpooler eller ekopooler är olika nya cirkulära poolkoncept som utvecklats i bland annat Tyskland och England. De blir allt vanligare i Sverige.
Skörda regnvatten	Regnvatten kan samlas för att användas för olika icke-sanitära och icke-drickande ändamål såsom toalettspolning, klädttvätt, vattning av växter/trädgårdar eller tvättning av utomhusartiklar. Då minskar användandet av dricksvatten från en möjligt känslig vattenreservoar.
Återvinn gråvatten	Gråvatten är avloppsvatten från duschar, badkar, tvättar eller tvättmaskiner. Som ett skonsamt använt vatten kan det återanvändas på olika sätt.
Vattenbesparingsenheter	Flödesbegränsare och luftare i duschar och kranar kan ge betydande vattenbesparingar och minska vattenkonsumtion utan märkbar förlust av tryck eller flöde. Tryckknappstimer, spoltidskontroll eller självstängande kranar minskar vattenflödet. Låg- och dubbelspolande toaletter använder en speciell design av cistern för att tillåta avlägsnande av avföring och utsöndring med mindre vatten. Hur kan man säkerställa att såväl gäster som medarbetare använder möjligheterna med dubbelspolning som tillåter val av halv eller hel spolning?
Färre byten	Samarbeta med gästerna och våga var ännu tuffare för att minska tvättvolymerna av lakan och handdukar. På så sätt minskar vatten- och elförbrukningen och förbrukningen av rengöringsmedel, samtidigt som livslängden på lakan och handdukar ökar.

Wikströms fisk cirkulerar vatten

På restaurang Wikströms fisk på Möja spolats toaletterna med renat avloppsvatten från ett närliggande litet avloppsreningsverk. Normalt sett renar avloppsreningsverket vattnet från hushållen och verksamheterna på ön och leds vidare till en filtreringsbädd och ut i Östersjön, men nu har de även satt in en pump som pumpar en del av det renade vattnet till restaurangens toaletter. wikstromsfisk.com

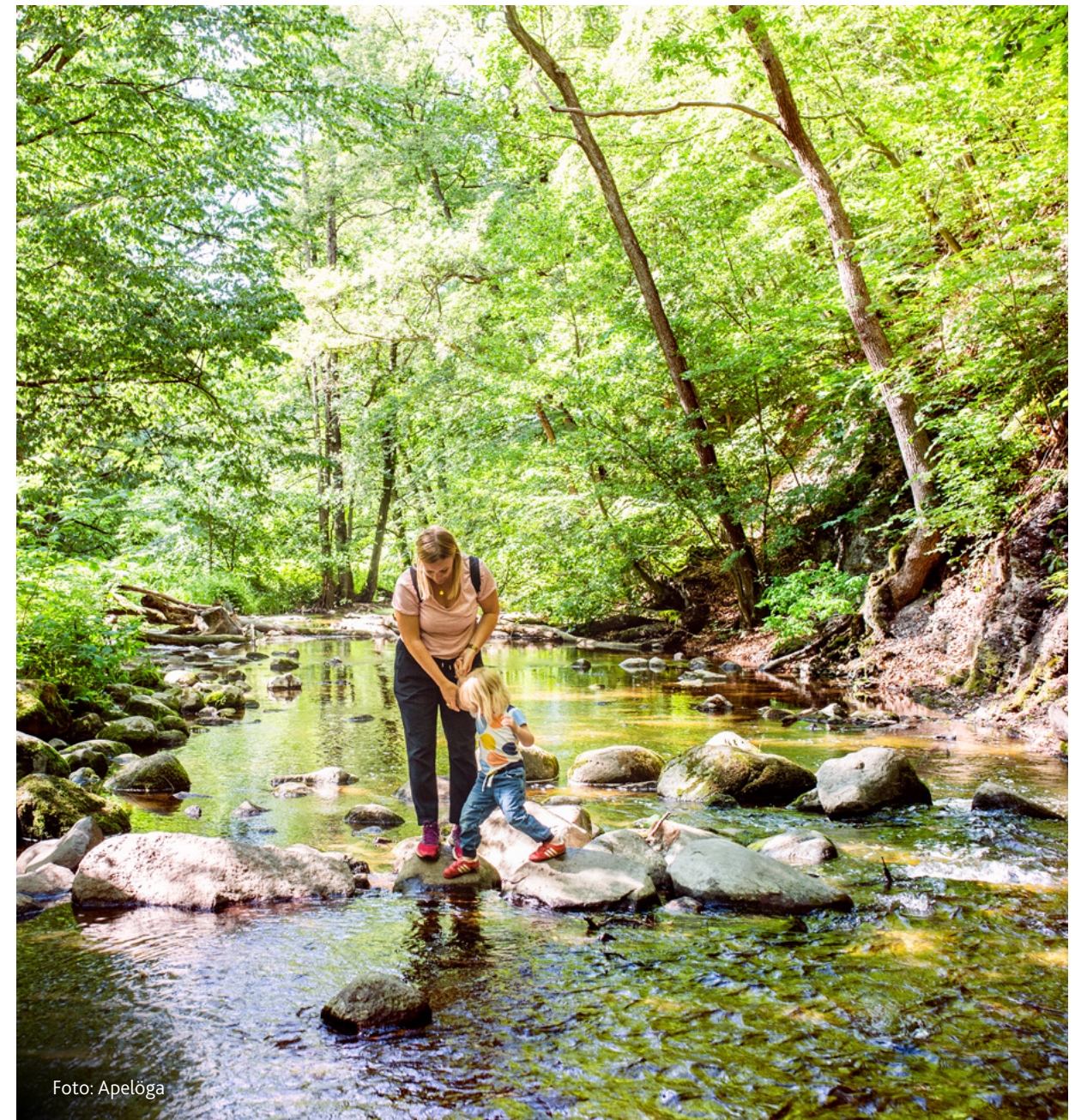

Foto: Apelöga

Innovativ fiskodling skördar bergsvatten

Claudio Ferro, affärsutvecklingschef på AFRY i Schweiz

Gotthardtunneln ligger i de schweiziska alperna och är med sina 57 kilometer den längsta järnvägstunneln i världen. Under borrningen och byggandet av tunneln stötte tunnelbyggarna på stora mängder varmt dräneringsvatten inifrån berget, som måste hanteras för att kunna avsluta tunnelbygget. "När tunnelbyggarna dränerade vattnet direkt i en närliggande flod uppstod idén om att använda bergsvattnet hållbart. På Basis 57, ett företag som fokuserar på hållbar vattenanvändning, hade vi några förslag på hur vi kunde använda vattnet och beslutade att skapa en landbaserad fiskodling", berättar Claudio Ferro, affärsutvecklingschef och chef för projektledning på AFRY i Schweiz.

Projektet föddes i en liten kanton i Schweiz med många experter och lokalbefolkningen som delar med sig av sina idéer, skaffar pengar och kontakter små investerare. Detta visade hur medborgare lokalt kan gå samman för att

göra något speciellt tillsammans – för miljöns men även ekonomins skull!

Traditionella fiskodlingsanläggningar kräver stora mängder energi samt transporter mellan olika odlingar under fiskens livstid, vilket genererar utsläpp. Det högkvalitativa bergsvattnet är inte bara mycket rent och fiskvänligt, utan är idealiskt tempererat vid 13-15°C. Följaktligen blir bergsvattnet en naturlig kraftkälla i produktionen, vilket minimerar behovet av vattenuppvärmning och energi, vilket leder till mindre utsläpp.

Anläggningen är baserad på ett recirkulationssystem som på ett hållbart sätt reproducerar hela produktcykeln för odlad fisk, från kläckning till vuxen ålder till färdiga förpackade filéer. Den består av flera återvinningsbara vattentankar inomhus som används under avelsproduktionens olika faser, vilket skapar rätt vattenbruksmiljö. Anläggningen använder bergsvattnet, som återvinns och

behandlas innan det återförs till floden. Genom att använda bergsvatten återanvänds nästan 100% av vattnet och renas från skadliga kemikalier. Alla restprodukter från fiskproduktionen kan också återanvändas för att producera biprodukter som biobränslen eller djurfoder. Och den skördade fisken serveras inte bara i foodtrucks som på bilden, utan självklart också i de lokala restaurangerna!

 afry.com

”**Vi beslutade att skapa en landbaserad fiskodling.**

Gröna ytor och bättre utnyttjande av lokaler

Lokaler och utemiljö kräver stora investeringar och det finns stor potential i optimering av tillgängliga ytor.

Exempel på cirkulära aktiviteter med bäring på ytor och lokaler:

Aktivitet	Beskrivning
Gröna tak	Utnyttja taket för terrass, odling och aktiviteter. Vegetation möjliggör minskat behov av luftkonditionering på sommaren och ger isolering på vintern. Ett grönt tak bidrar också till förbättrad luftkvalitet, ökad biologisk mångfald och minskad risk för översvämning vid regn. Dessutom förlängs takets livslängd eftersom det är mer skyddat från sol, regn och blåst.
Dela lokaler	Att dela arbetsplatser, mötesplatser, hotelltjänster och lokaler för tjänster såsom förskola, utlämningsställen, matställen och gym ger nya marknadssegmentsmöjligheter – särskilt i stadskärnor. Genom att skapa nya samarbeten och genom cirkulär design av byggnader och lokaler (såsom modularitet och flexibilitet) kan lokaler och utrymmen användas på flera sätt, risker spridas och motståndskraften öka vid olika kriser. En lunchrestaurang kan användas för kvällskurser på kvällen. Ett parkeringsgarage kan vissa tider användas till innebandyplaner för ungdomar osv.
Optimera användningen av lokalerna	Konferenslokalerna är ofta en trång sektor. Facilitera delning av lokalerna. Exempelvis kan en grupp ha utomhusaktiviteter på förmiddagen och en annan på eftermiddagen. Optimera lokaler över säsonger genom att rikta sig till olika målgrupper. Optimera över dygnet genom att hyra ut till föreningar på kvällar. Samverka med gästerna.

Ett annat sätt att skapa och utnyttja grönområden på är att odla mat och blommor på verksamhetsområdet. Den lokalproducerade maten kan användas i restaurangen och blommorna kan användas som lokalproducerad dekoration. Ta gärna inspiration av Sigtuna-höjden som odlar sin egen dekoration som de använder både sommar- och vintertid.

Foodprint skapar ätbara mötesplatser

Foodprint stödjer företag och städer i att förvandla tomma asfaltstorg, dolda hörn och parkeringsplatser till tillfälliga och permanenta gröna ätbara mötesplatser, urbana gårdar och popup-parker. De arrangerar också aktiviteter för att aktivera, utbilda och engagera förbipasserande och turister, vilket leder till mer promenader i staden snarare än biltrafik. De samarbetar med Grow-Here.com som matchar alla som vill odla med lämplig mark. Samarbetet säkerställer att det alltid finns någon som underhåller gården i staden och på landsbygden, samtidigt som den försörjer sig och ger mat åt grannskapet. [🌐 foodprint.org](https://www.foodprint.org)

Foto: Mickael Tannus

Utrustning

Säkerställ att all utrustning har kvalitet för att hålla länge, går att återvinna och att den inte är miljöfarlig. Ofta kan det vara fördelaktigt att hyra, leasa, låna eller dela med andra.

Exempel på cirkulära aktiviteter med bäring på ytor och lokaler:

Aktivitet	Beskrivning
Leasa, hyr eller dela utrustning	Fitnessutrustning, IT-utrustning, köksutrustning, kaffemaskiner, högtalare, vattenfontäner, linne, mattor, möbler och arbetskläder är exempel på produkter som skulle kunna leasas eller hyras i stället för att köpas. Olika delningsmodeller med andra aktörer kan också generera nya intäkter.
Möbel och textil förvaltning	I stället för att slängas kan gamla möbler och textilier renoveras, repareras, säljas eller skänkas bort till familjer eller föreningar. Ta inspiration av Sigtunahöjden som har loppmarknader med möbler.
Välj begagnat och återvunnet	Köksutrustning, IT-utrustning, toaletter, handfat, möbler med mera behöver sällan vara nytt. Välj begagnat så ofta det går. Om ni väljer att köpa nytt, välj produkter gjorda på återvunnet material eller produkter som blivit återbrukade. Kontrollera att produkterna inte bara är gjorda av återvunnet material, utan att de också går att återvinna igen!
Välj giftfritt	Material och komponenter behöver vara giftfria för att kunna cirkulera. Välj giftfritt. Deponera oljor och farliga kemikalier i enlighet med miljölagen.
Ställ krav på leverantörer	Se till att produkterna har en hög miljöprestanda genom att granska produkternas miljövarudeklarationer och genom att ställa krav på återvunnet material, bagagnade komponenter, återvinningsbarhet och/eller reparerbarhet. Se upp så att ni inte råkar ställa krav som leder till större utsläpp än nyproducerat!
Välj flergångs i stället för engångs	Se över vilka engångsartiklar ni kan ersätta till flergångsartiklar, exempelvis städutrustning, bestick och glas. Utred ifall det blir en lägre miljöpåverkan.

ONEPan cirkulerar stekpannan

ONEPan's PFAS-fria stekpanna är del av en cirkulär ekonomi – skapad för fler än ett liv. När beläggningen på din stekpanna blivit sliten beställer du en annan nymålad stekpanna och returnerar den du har till ONEPan. Din gamla återställs i nyskick och tas i bruk igen. Om och om igen.

 onepan.se

Envivo cirkulerar kontorsmöblerna

Främsta orsaken till att företag byter ut möbler är att man antingen vuxit, krympt eller flyttat – eller att arbetssättet förändrats och att behovet ser annorlunda ut. Det betyder att inredning med en livslängd på 12–20 år byts ut alldeles för tidigt – oavsett skick. Det förhindrar Envivo. Genom Envivo går det att hyra möbler och inredning. De tar hand om all eventuell befintlig inredning och kan renovera eller se till att den återanvänds eller återvinns. Under kontraktstiden har man möjlighet att byta ut inredningen för att möta behovet av flexibel användning av möbler och inredning.

 envivo.se

Transparent högtalare blir bättre med tiden

Transparent hyr ut och säljer högtalare som är designade för att hålla en hel livslängd, genom hög kvalitet och modulär design som gör den reparerbar och uppgraderbar med den senaste tekniken. Dessutom består högtalarna enbart av de material och komponenter som verkligen behövs, vilket gör att den till största delen är transparent. transpa.rent

Outdoor Buddies – framtidens outdoorgarderob

Outdoor Buddies i Åre hyr ut fritidskläder och utrustning för kort- eller lång tid. outdoorbuddies.se

**Hyr ut
kläder!**

Foto: Apelöga

Foto: Mickael Tannus

SIPTex automatsorterar återvunna textilier

Textilindustrin är en av världens mest förorenande branscher, med stor påverkan på både människa och miljö. Varje år deponeras eller förbränns 4,3 miljoner ton textilavfall i EU. Över 140 000 ton nya textilier sätts på den svenska marknaden, men bara knappt 5 procent materialåtervinns. För textilåtervinning i större skala krävs jämn kvalitet och stora volymer. Dagens manuella sortering av textil kan inte matcha marknadens behov av kvalitetssäkrade produkter. Automatiserad sortering är den länk som i dag saknas mellan insamling och högkvalitativ återvinning av textil.

Sysavs anläggning SIPTex i Malmö driver världens första automatiska storskaliga anläggning för textilsortering. Den sorterar textil efter färg och fibersammansättning med hjälp av nära infrarött ljus, vilket gör det möjligt att hantera stora flöden och producera textilfraktioner som är anpassade för olika återvinningsprocesser. SIPTex-anläggningen invigdes i november 2020 i Malmö och drivs av Sysav med stöd från projektpartnern IVL Svenska Miljöinstitutet. Detta blir en viktig del i ett cirkulärt kretslopp för textil som kommer att förändra möjligheterna för återvinning.

 sysav.se

Samarbete/Partnerskap

Samverkan öppnar för större gemensam effekt och större kostnadsbesparingar. Digitalt stöd är en fördel vid samverkan under lägre tid och mellan många aktörer.

Exempel på cirkulära aktiviteter med bäring på samarbete/partnerskap:

Aktivitet	Beskrivning
Certifieringar och standarder kopplat till cirkulär ekonomi	<p>Det flera märkningar som garanterar en nivå av miljöprestanda, exempelvis Green Key, IACC Greenstar och Svanen. Svanens märkning för restaurang, hotell och konferens⁴ innefattar bland annat krav kring att minimera avfall och onödig resursanvändning. Cradle to Cradle Certified är en produktcertifiering som bygger på cirkulära designprinciper. Standard ISO14001 relaterar till cirkulär ekonomi. Nya standarder tas fram; ISO 59014 för sekundära material och ISO 59004 för implementering av cirkulär ekonomi. TCO Certified är en miljömärkning av IT-utrustningar som är hållbara, reparerbara, uppgraderingsbara och återvinningsbara.</p> <p>Välj att arbeta med affärspartners som arbetar utifrån en eller flera av ovan nämnda ISO-standarder och märkningar. Vägra jobba med dem som inte kan visa upp en tydlig redogörelse för sitt hållbarhetsarbete. Överväg också att märka eller certifiera era egna produkter och er verksamhet.</p>
Dela lokaler	<p>Att dela arbetsplatser, mötesplatser, hotelltjänster samt lokaler för tjänster såsom förskola, utlämningsställen, matställen och gym ger nya marknadssegmentsmöjligheter, särskilt i stadskärnor. Genom att skapa nya samarbeten och genom cirkulär design av byggnad er och lokaler (såsom modularitet och flexibilitet) kan lokaler och utrymmen användas på flera sätt, risker spridas och motståndskraften öka vid olika kriser som pandemier. En lunchrestaurang kan användas för kvällskurser på kvällen. Ett parkeringsgarage kan vissa tider användas till innebandyplaner för ungdomar.</p>

4. <https://www.svanen.se/att-svanenmarka/kriterier-ansokan/hotell-logiverksamhet-055/?productGroupID=156001>

Förklädessamarbete fångar upp CO₂

H&M Foundations' Planet First-program har tillsammans med The Hong Kong Research Institute of Textiles and Apparel (HKRITA) utvecklat ett förkläde som ser ut som ett vanligt förkläde, men som fångar upp koldioxid från luften. I pilotprojektet Carbon Looper på Fotografiska omvandlas koldioxid som samlas i förklädet till näring åt hydroponisk odling i källaren. [hmfoundation.com](https://www.hmfoundation.com)

Inrego förlänger livslängd på IT-utrustning

Inrego köper in använda smartphones, datorer och andra IT-produkter från företag och organisationer, renoverar produkterna och säljer dem vidare till företag och privatpersoner. [inrego.se](https://www.inrego.se)

Foto: Apelöga

5

Så här kan du gå tillväga

Cirkularitet är inte något man gör en gång, utan är en utvecklingsresa som kommer att ta många år. Utvecklingsresan är per definition en iterativ resa som stöds av en process av försök och misstag, i ständig utveckling i en strävan efter ständiga förbättringar. För att lyckas måste all utveckling ta hänsyn till affärssammanhang, externa trender, önskad marknadspositionering, målkunder, kärnförmågor och verksamhetens styrkor och svagheter.

Och självklart finns det inte endast en väg. Det är viktigt att du väljer det som passar ditt företag. Cirkulär utveckling underlättas om medarbetare, gäster och partners drar åt samma håll. För det krävs det kunskap som ger medvetenhet. Sambanden kan vara komplexa och det florerar många myter inom hållbarhet.

Säkerställ helhetsperspektiv

Innan ni startar en utvecklingsresa kan det vara bra att säkerställa att alla medarbetare har en baskompetens om cirkularitet och hållbarhet. Det kan också vara bra att se över medarbetarnas roller och ansvar. Ett hinder för att se och genomföra cirkulära lösningar kan vara att medarbetarna har för smalt ansvar för att se helheten i verksamheten. Ett exempel där det kan gå fel är när man helt går över till laktosfria produkter. De är guld värda för den som är laktosallergiker, men kräver också fler produktionssteg. Så att gå över helt till laktosfria produkter för alla gäster är inte optimalt för miljön.

Här har vi ställt samma en möjlig process för att komma igång. Samla ett team med lite olika kompetenser och roller som tillsammans jobbar igenom stegen nedan.

1. Omvärldsspaning
2. Brainstorma idéer
3. Hur bidra till FN's hållbarhetsmål
4. Hur påverkas din ekonomi
5. Sätta mål, ställa krav och mäta
6. Från idé till verklighet
7. Utveckla din kommunikation

Foto: Apelöga

1. Omvärldsspaning

Vilka trender och andra omvärldsförändringar har störst påverkan på branschens framtid?

Vad ser ni för omvärldsförändringar som påverkar branschen idag och i framtiden?

Vissa trender är motstridiga. Vi lever i en värld med ökad globalisering, samtidigt som vi ser allt större fokus på lokal motståndskraft och självförsörjning. Vi ser också trender som påverkar många branscher.

I pandemins spår växer en ny affärslogik fram med utveckling från 'just in time' till 'just in case'. Delningsekonomin har växt snabbt och allt tyder på att den kommer att stöpa om

etablerade branschlogiker. Airbnb's globala framgångssaga är svårslagen. Digitalisering möjliggör för ett antal nya aktörer att närma sig branschen – man kan välja att se dem som potentiella partners eller som konkurrenter.

Det kommer många nya lagar och regelverk som har sin utgångspunkt i krav på ökad hållbarhet och cirkularitet. Exempelvis har man nu lagstiftat i Spanien att gästerna alltid ska erbjudas en 'doggy bag' för att kunna ta med sig mat hem från restaurangen. EU utvecklar också nya krav på cirkulära lösningar för såväl organisationer genom EU-taxonomin, som på produkter genom de nya ekodesignförordningarna.

Lista de förändringar ni ser och fundera över konsekvenser för branschen:

Trender/Regelverk/Nya aktörer	Möjliga konsekvenser för mötesbranschen

Foto: Carolina Romare

Airbnb växer med delningsekonomin

Airbnb är en global online-marknadsplats för uthyrning och bokning av primärt privata boenden som växt otroligt snabbt sedan den grundades 2008 i San Francisco. Sedan några år tillbaka har de även kompletterat med upplevelser. Företagsidén har sin utgångspunkt i delningsekonomin principer, där privatpersoner står som både leverantör och kund. Successivt har även företag valt att marknadsföra sina boenden och upplevelser på Airbnb. 2020 introducerades bolagets aktie på Nasdaq-börsen. Under första handelsdagen steg aktien 112% till ett börsvärde på 86,5 miljarder USD. airbnb.se

Besök nytänkande företag i olika branscher

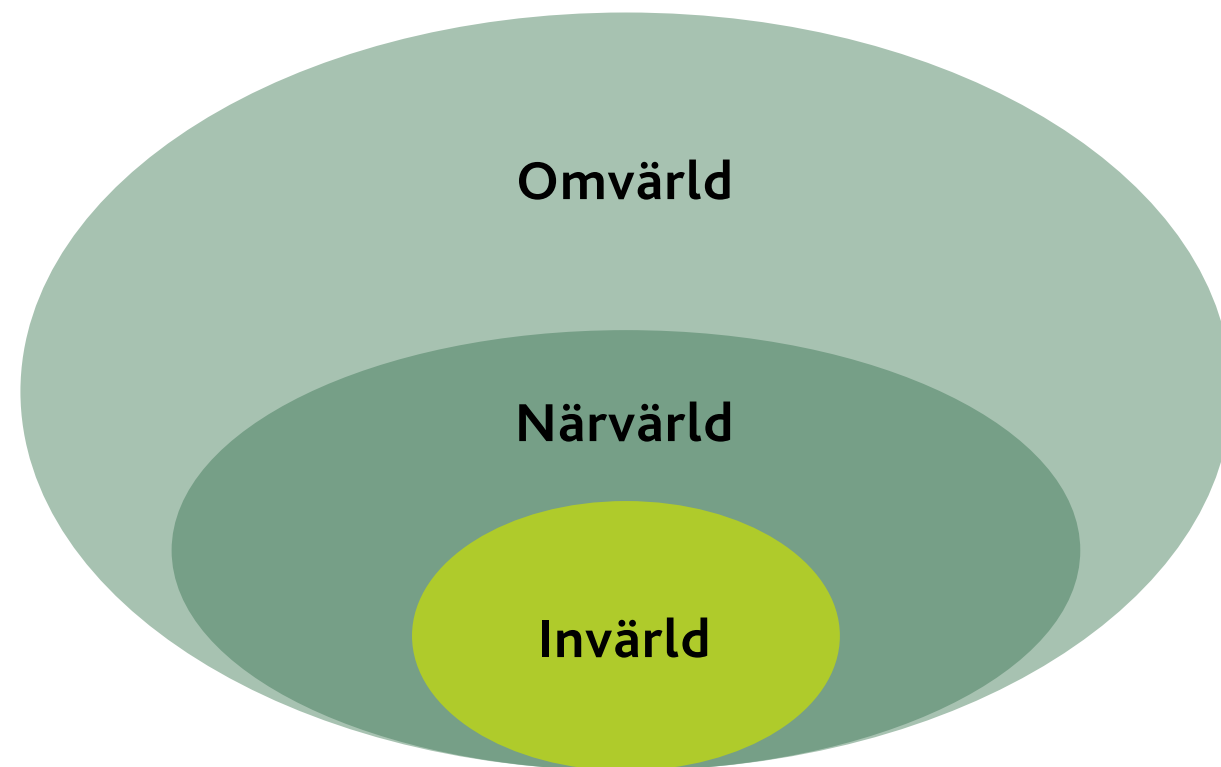
Cirkulär ekonomi handlar om att våga tänka nytt – att göra saker som går utanför det traditionella beteendet i branschen och att samverka med andra. Därför är det spännande att låta sig inspireras av företag i helt andra branscher.

Vilka intressenter påverkas av - eller påverkar - ditt företags cirkulära resa?

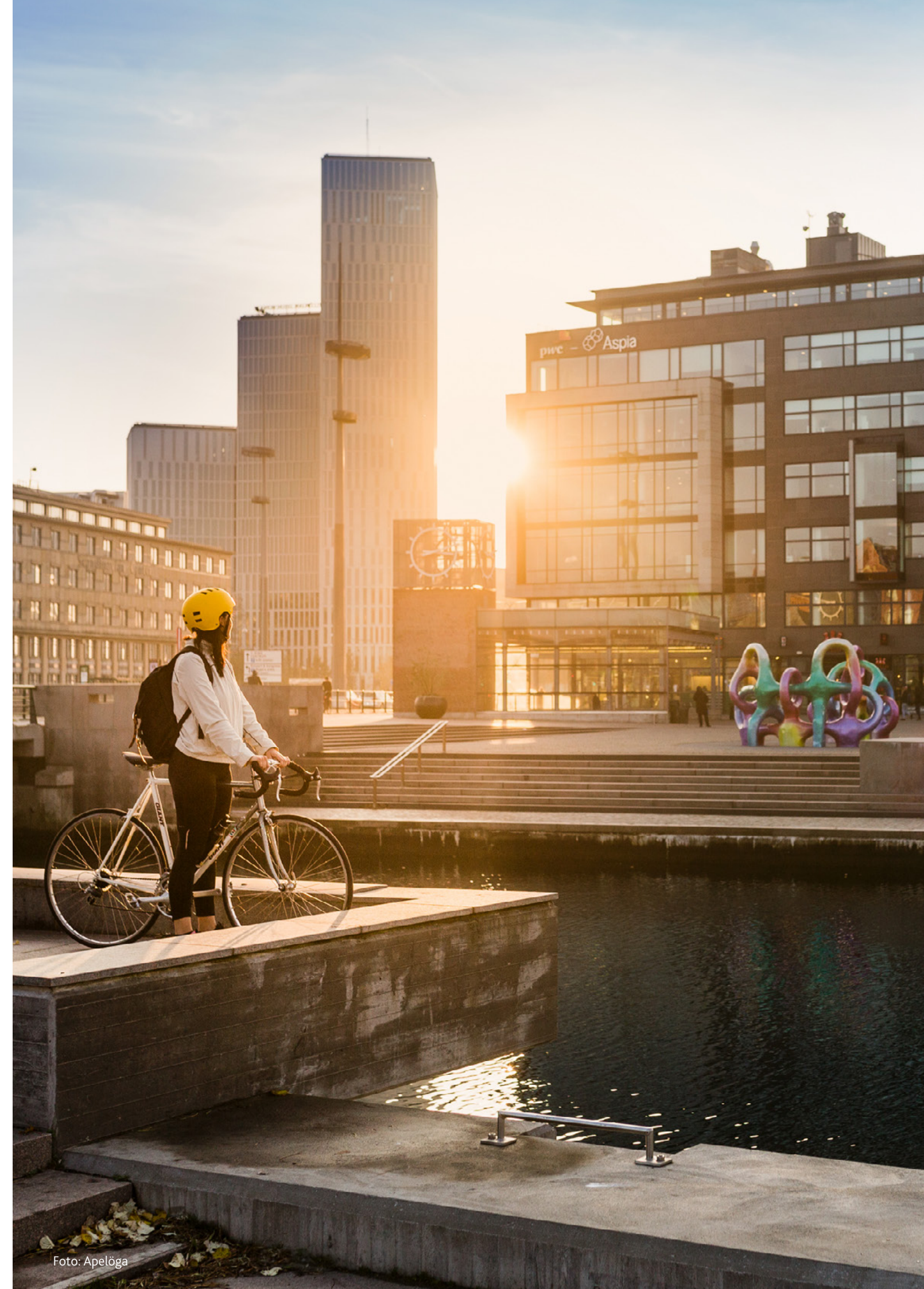
Rita in viktiga intressenter och potentiella partners i cirkarna.

- Vem/vilka kan påverkas positivt eller negativt av företags beslut eller cirkulära aktiviteter?
- Vem/vilka i värdekedjan skulle vi kunna samarbeta med?
- Vem/vilka har involverats tidigare när liknande frågor hanteras?

Fundera kring intressenterna i den egna organisationen (invärld), intressenter som finns lokalt eller någonstans i landet (närvärld) samt intressenter som finns internationellt (omvärld).

Figur 9: Kartlägg intressenter i företaget och utanför.

2. Brainstorma idéer

'Brainstorma' över hur ni kan bli mer cirkulära.

Att svara på följande frågor kan få i gång processen:

- På vilket sätt kommer de trender/lagar/regelverk/aktörer som vi identifierade ovan att påverka oss?
- Vilka är de viktigaste intressenterna och vad har de för krav och behov?
- Hur kan vi förebygga att våra produkter tappar värde? (ex. genom att ta hand om produkterna bättre, reparera, renoвера etc.)
- Hur kan vi förebygga att avfall uppstår?
- Vilka produkter behöver vi inte äga utan kan hyra, leasa eller dela med andra?
- Vilka resurser skulle vi kunna nyttja bättre? (ex. optimera användningen av lokaler)
- Vilka krav skulle vi vilja ställa på våra leverantörer?
- Vad skulle vi kunna virtualisera eller digitalisera för att minska resursanvändning?
- Fundera över listan med exempel på aktiviteter och strategier (ReSOLVE-ramverket).
 - Vad gör vi redan?
 - Vad skulle vi kunna göra mer?

Hämna inte kreativiteten genom att vara kritiskt till andras idéer.

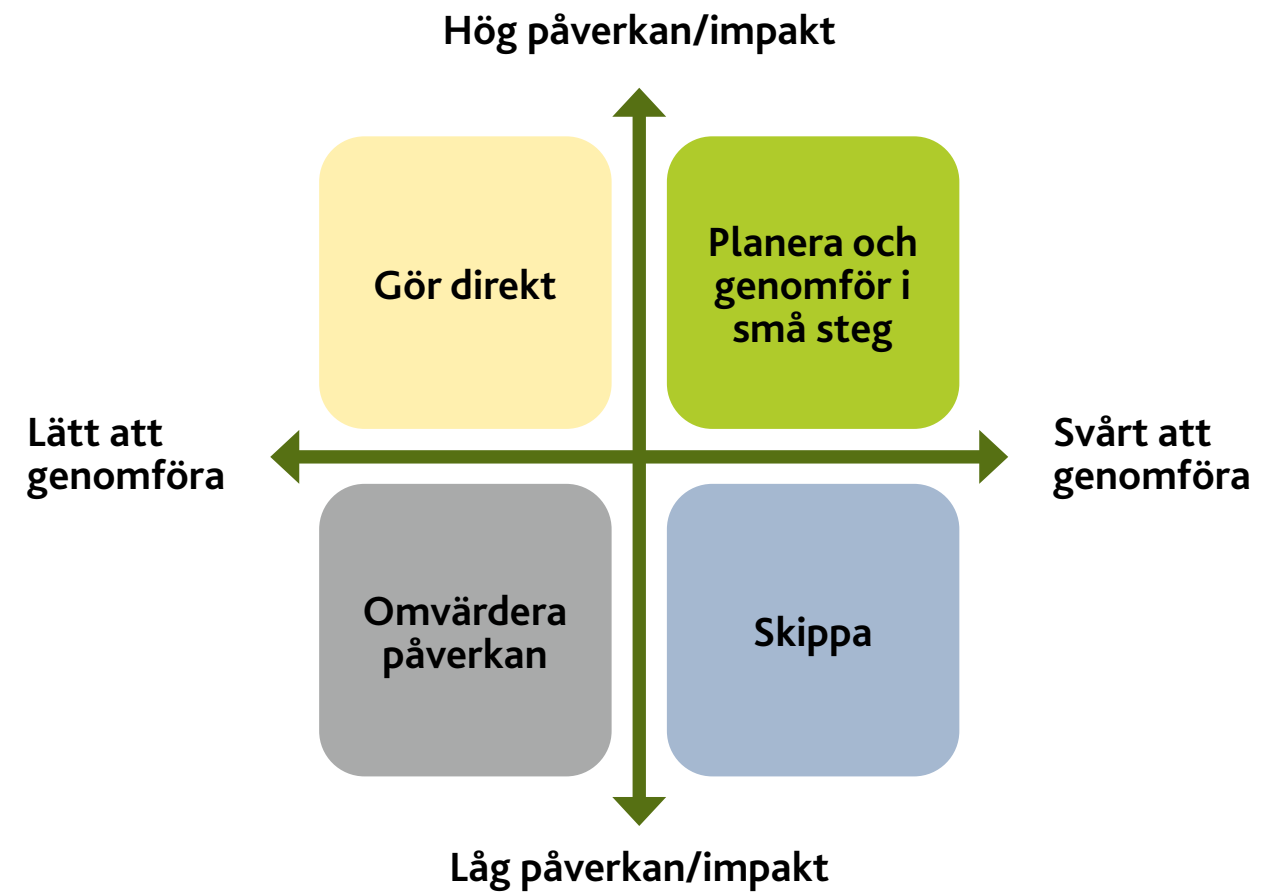

Foto: Apelöga

Lista så många idéer som möjligt!

Prioritera idéerna

Fördela alla idéer i en fyrfältare som tar utgångspunkt både i hur stor påverkan som förslaget har och vad som krävs för att realisera det.

Figur 10: Prioritera efter grad av svårighet och påverkan.

Hur påverkar de prioriterade cirkulära satsningarna affärsmodellen?

En cirkulär satsning påverkar sannolikt flera delar i affärsmodellen. Beskriv idén och fundera över vilka delar i affärsmodellen som påverkas.

IDÉ: Beskriv vad som ska göras

FÖR VEM: Vem/vilka påverkas?

VARFÖR: På vilket sätt ger detta en positiv påverkan? Hur gör detta att vi blir mer cirkulära?

MED VEM: Vem/vilka – internt eller externt – kan bidra?

Figur 12: Mall för att beskriva varje idé.

PARTNERS	AKTIVITETER	VÄRDEERBJUDANDE	KUNDRELATIONER	KUNDSEGMENT
	RESURSER		KANALER	
KOSTNADSSTRUKTUR		INTÄKTSSTRÖMMAR		

Figur 11: Business Model Canvas - Mall som stöd för att beskriva en affärsmodell.

3. Hur bidrar den cirkulära satsningen till FN:s globala hållbarhetsmål?

Att cirkulera material och produkter bidrar ofta, men inte alltid, till en mer hållbar utveckling. Det återvunna materialet kan vara väldigt energikrävande att framställa, det förnybara materialet kan konkurrera med matproduktion, de återanvända produkterna kan kräva långa transportvägar för att få tag på och produkterna kan ha hanterats eller framställts med dåliga arbetsvillkor.

De cirkulära initiativen kan också ha särskilt positiva effekter! Reparationstjänster och konsumtion av second-hand kan bidra till att personer som står utanför arbetsmarknaden får jobb. Uthyrning eller loppis av produkter kan

leda till en mer jämlik tillgång till produkter. Val av bonde kan bidra till ökad biologisk mångfald.

Livscykelperspektiv

Eftersom cirkulära initiativ kan innebära både negativa och positiva effekter ur ett hållbarhetsperspektiv är det viktigt att analysera dessa för att tidigt kunna identifiera risker, möjligheter, målkonflikter och lågt hängande frukter. Tänk ur ett livscykelperspektiv – det vill säga analysera hur besluten påverkar utnyttjandet av råvaror, transporter, tillverkning och användning samt hur man tar tillvara produkter, komponenter och material efter användningen.

En hållbarhetsskanning kan ni göra utifrån de Globala hållbarhetsmålen⁵. Ni kan göra det på 17-målsnivå eller utifrån de 169 delmålen.

Globala mål	Faktorer som bidrar till eller motverkar målet	Relevans för den cirkulära aktiviteten (låg, medel, hög)
1. Ingen fattigdom		
2. Ingen hunger		
3. Hälsa och välbefinnande		
4. God utbildning för alla		
5. Jämställdhet		
6. rent vatten och sanitet		
Osv...		

5. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>

4. Hur påverkas ditt företags ekonomi av den cirkulära satsningen?

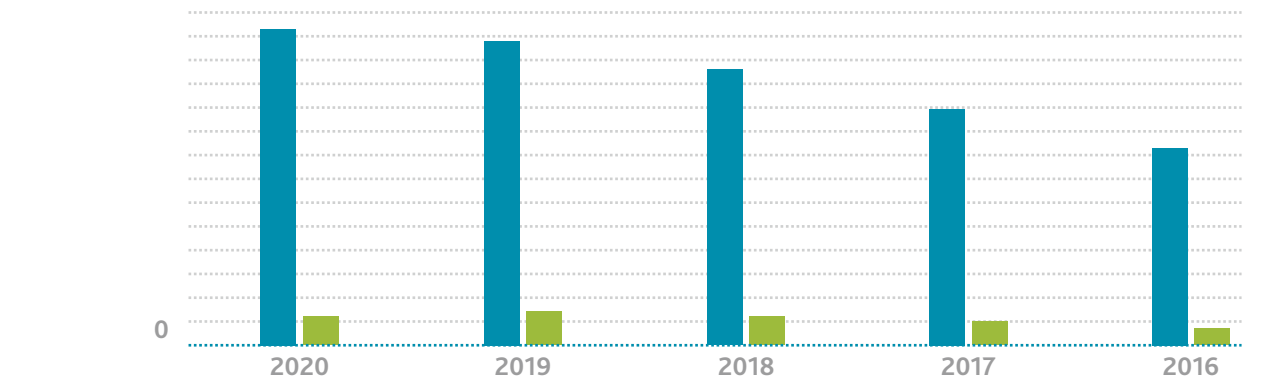
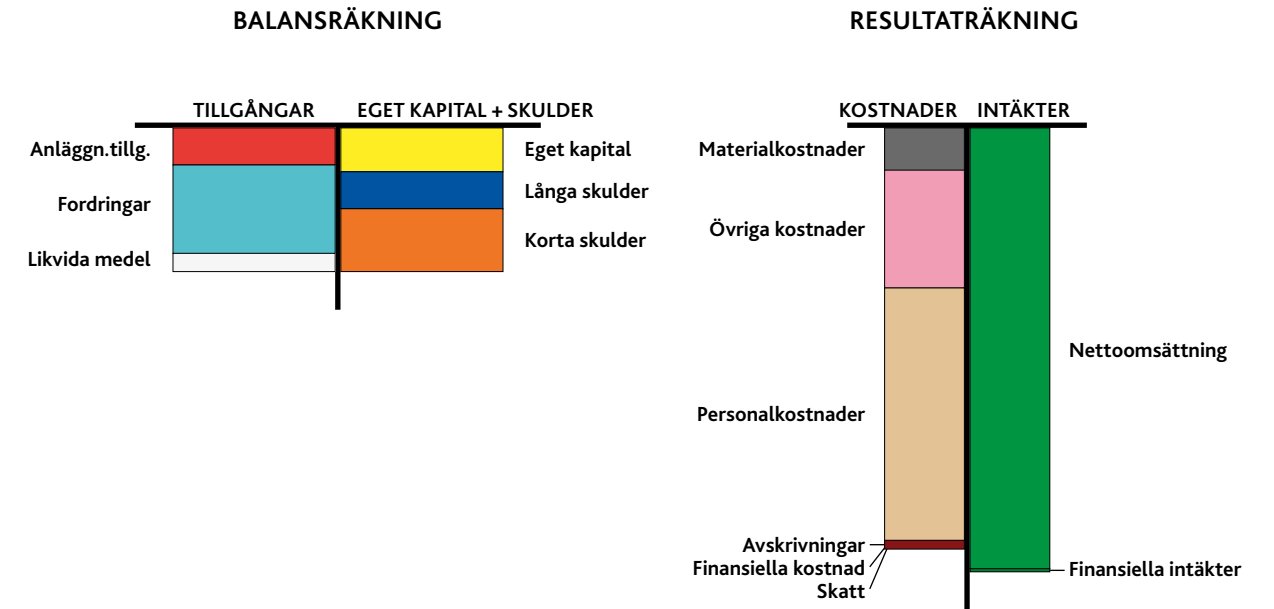
Vad kan satsningen på cirkulär ekonomi få för ekonomiska konsekvenser? Hur kan den möjliggöra ökad lönsamhet?

Balansräkningen på nästa sida ger en ögonblicksbild över företagets tillgångar och skulder vid ett visst tillfälle. Vänstra sidan i balansräkningen visar vad du har för tillgångar och den högra sidan visar hur du har finansierat dina tillgångar. Avskrivningen på dina tillgångar redovisas som en kostnad i resultaträkningen. Resultaträkningen visar dina kostnader och intäkter under räkenskapsåret. Vinsten ser du i resultaträkningen som skillnaden mellan intäkter och kostnader.

Koll på kassaflödet

Såväl balans- som resultaträkningen påverkas av dina cirkulära satsningar. Om du exempelvis hyr ut i stället för att sälja produkter, kommer produkterna att under en längre tid ligga som tillgångar i din balansräkning. Det kommer sannolikt också att ta lite längre tid att få intäkter som motsvarar inköpspriset för produkterna, men samtidigt får du förhoppningsvis totalt mer intäkter under produktens livslängd. Detta innebär att du också behöver ha koll på hur förändringen påverkar ditt kassaflöde, det vill säga säkerställa att du har tillräckligt med likvida medel. Ta en dialog med Almi eller banken. Det finns möjligheter att få särskilt fördelaktig finansiering för gröna satsningar.

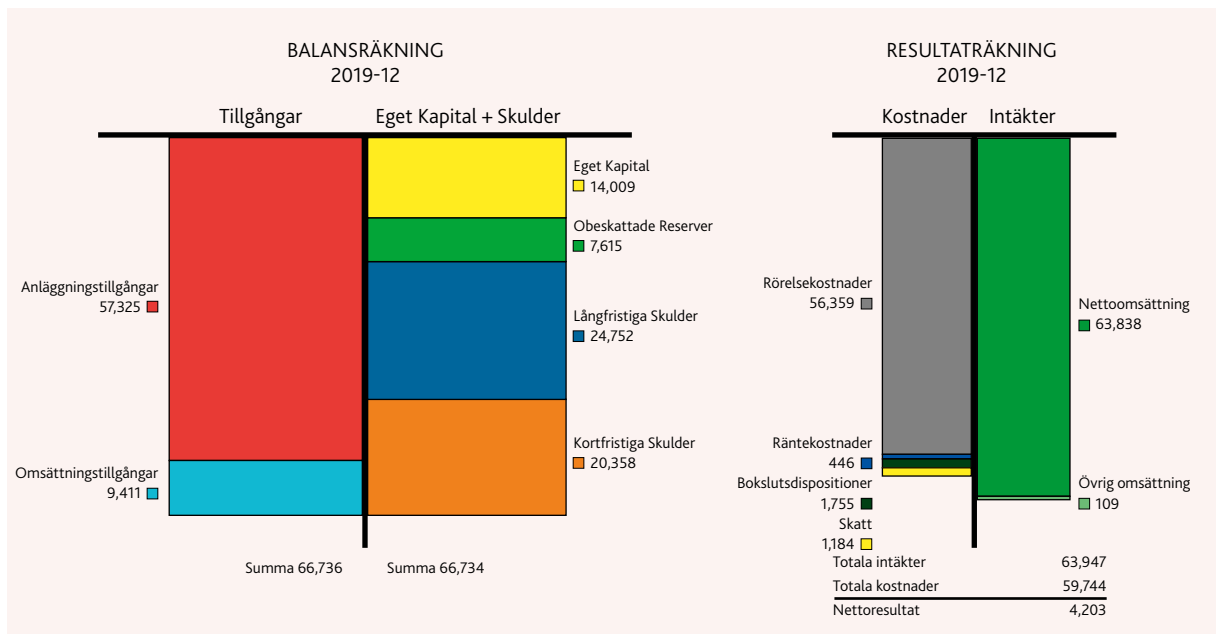
Exemplet nedan visar balans- och resultaträkning för en konferensanläggning med hotell, restaurang, konferens och events. Företaget har successivt utökat sin verksamhet och varit lönsamt sen 2016.

■ Omsättning ■ Res. e. fin

”**En cirkulär satsning påverkar affärsmodellen.**

En grafisk presentation av ditt aktiebolags balans- och resultaträkning hittar du på Allabolags plustjänst. Reflektera över effekterna av dina prioriterade cirkulära satsningar.

5. Sätta mål, ställa krav och mäta

Att sätta mål och ställa krav

För cirkulära insatser är det viktigt att sätta mål som inkluderar hela värdekedjan – det vill säga inte bara för den egna verksamheten utan också för förväntningar på leverantörer, partners och gäster.

Målen ska med fördel vara SMARTa:

- Specifika
- Mätbara
- Accepterade
- Realistiska
- Tidssatta

Att sätta mål är ju enklast när ni själva kan påverka utformningen av en process, tjänst eller produkt. Ta en holistisk utgångspunkt utifrån resultatet av Agenda 2030-skanningen. Det globala målet nummer 12 handlar om hållbar konsumtion och produktion. Om ni exempelvis ser att er cirkulära aktivitet påverkar hur mycket avfall ni genererar, kan ni sätta ett mål om att minska avfallet med x procent och åtgärder kopplat till det. Ni kanske samtidigt ser att aktiviteten relaterar till mål 5 om jämställdhet eftersom den behöver designas för att passa både män och kvinnor. Då kan ni sätta mål och åtgärder kopplat till det.

Foto: Nina Olsson.

Be om miljövarudeklaration

Om ni ska köpa in en produkt eller tjänst i stället och inte har samma rådighet kring exakt hur den utformas, kan ni ställa krav på leverantören. När det kommer till krav kopplat till miljömässig hållbarhet kan ni exempelvis granska en produkts miljövarudeklaration och jämför den med andra produkters miljövarudeklarationer. En miljövarudeklaration kan ni be att få av leverantören. Om de inte har en miljövarudeklaration kan ni be om en miljömässig livscykelanalys av produkten.

Ni kan också ställa krav på:

- att återvunnet material ska användas i stället för jungfruligt
- att produkten ska gå att återvinna
- att det finns begagnade komponenter i produkten
- att produkten enkelt ska gå att reparera.

Diskutera med leverantören hur produkten eller dess komponenter kan användas igen när ni inte längre behöver den. Kan leverantören kanske ta tillbaka produkten?

Se upp så att ni inte råkar ställa krav som leder till större miljöpåverkan än nyproduktion! Det är ju också viktigt att kraven möjliggör en ekonomiskt hållbar verksamhet för samtliga aktörer.

Varför är det viktigt att mäta?

Man brukar säga att det som mäts blir gjort. Genom att mäta blir arbetet mer konkret, det går att följa upp och att enklare se vilka områden man redan har kommit långt inom och vilka man behöver jobba mer på. Dessutom blir

det lättare att jämföra mellan verksamheter och utvärdera hur väl verksamheten linjerar med nya lagar och regler.

Det finns flera verktyg och metoder för att kartlägga och mäta hur cirkulär en verksamhet är. Det man kan tänka på när det gäller produkter är att försöka mäta cirkularitet i de tre dimensionerna:

- hur mycket och hur ofta en produkt används,
- hur stor andel av produkten som är återcirkulerad och som kan cirkulera igen
- värdebevarande, d v s produktens livslängd.

Välj mätetal som passar verksamheten

Idag använder företag olika mätetal och verktyg för att följa upp sitt arbete med cirkulär ekonomi. Vissa företag använder koldioxidutsläpp som mätetal (ex. CO₂/levererad produkt eller värde), andra använder andel återvunnen eller återbrukad råvara i produkter som mätetal. Vissa sätter i stället kvalitativa mål, t.ex. antal cirkulära initiativ på ett år.

” **Produkten ska gå att återvinna.** ”

Det finns också många utvecklade mätetal och verktyg för att mäta och följa upp på sitt arbete med cirkulär ekonomi, exempelvis:

- ME-måttet (värdebevarande av produkter)
- C-måttet (andel cirkulärt material i produkter)
- Circulytics (cirkulär ekonomi på organisationsnivå)
- Circular Transition indicators (cirkulärekonomi på organisationsnivå)

De verktyg som finns för att mäta och följa upp cirkulär ekonomi på organisationsnivå kan dock vara resurskrävande och passar därmed främst större företag.

Mer standardiserade mätmetoder är på gång, bland annat genom den kommande EU-taxonomin för cirkulär ekonomi och ISO-standarden 59020 Circular economy – Measuring Circularity Framework. Inom EU finns också sedan tidigare den så kallade EU Monitoring Framework som ska kompletteras med mer cirkulära mätetal. SCB har dessutom fått i uppdrag att utveckla mått för att följa Sveriges utveckling av cirkulär ekonomi.

Ett enkelt sätt att komma igång är att välja mätetal utifrån de tre dimensionerna av cirkulär ekonomi och utifrån vilka nivåer i verksamheten man fokuserar på:

Nivå inom verksamheten	De tre cirkulära dimensionerna	Exempel på mätetal
Mätetal som visar hur cirkulär en verksamhet eller produkt är i sin helhet.	A. Använd ofta	B. x ton jungfruligt material per enhet genererat värde.
Mätetal som fokuserar på parametrar, kopplat till materialflödena, som direkt bidrar till verksamhetens eller produktens totala cirkulära prestanda.	B. Återcirkulera	B. x % återanvända komponenter i produktionsprocessen hos våra leverantörer. C. x % renoverade möbler jämfört med nyinköpa sedan 20XX.
Mätetal som fokuserar på det som krävs för att förbättra cirkulariteten av materialflödena i värdekedjan.	C. Använda länge	A. Nya samarbeten för att dela på produkter som använda sällan. B. Policy för att minimera matsvinn.

Figur 13: Exempel på cirkulära mätetal kopplat till de tre dimensionerna av cirkulär ekonomi och nivå inom verksamheten.

Foto: Frits Meyst

6. Från idé till verklighet

Säkerställ att alla involverade drar åt samma håll

Här är två exempel på hur man kan kommunicera vision eller målbild.

”Vi räddar inte världen – vi gör något som visar att det är mycket mat som slängs”
– Erik Andersson, Restaurang Spill

”Vår vision idag är en nordisk hotellupplevelse i världsklass, där Scandic är det mest hållbara stället att äta, mötas och sova utanför hemmet.”
– Scandic Hotels group

Framgångsfaktorer

Det krävs både mod och stöd av andra för att driva förändring. Då cirkulära aktiviteter ofta involverar många olika aktörer och roller är det viktigt att förstå vilka personer som är viktiga för framgång externt (ägare, styrelse, partners etc) och internt (intraprenörer etc). Intraprenörer är medarbetare som har en förmåga och intresse att driva förändring.

Vilka är framgångspersonerna (externa och interna)? Lägg in dem i en fyrfältare utifrån möjlighet att påverka/intresse.

Vissa aktiviteter är relativt självklara och enkla. Då är det bara att utse en ansvarig, besluta om resurser och sätta igång! Andra insatser som

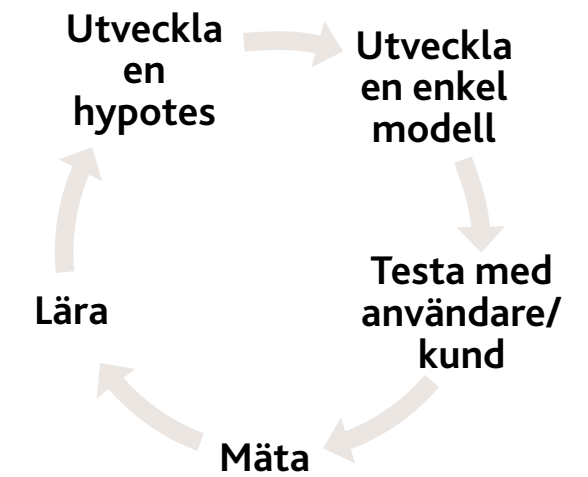
involverar externa aktörer kan med fördel utvecklas med en iterativ metod som involverar kunder, medarbetare och partners.

Gör en framtidsinriktad handlingsplan som tydligt visar både syfte och förväntat resultat. Exempel på rubriker för varje område: Syfte, Önskat resultat, Aktiviteter, Mätetal, Resurser, Ansvarig, Tid och Finansiering.

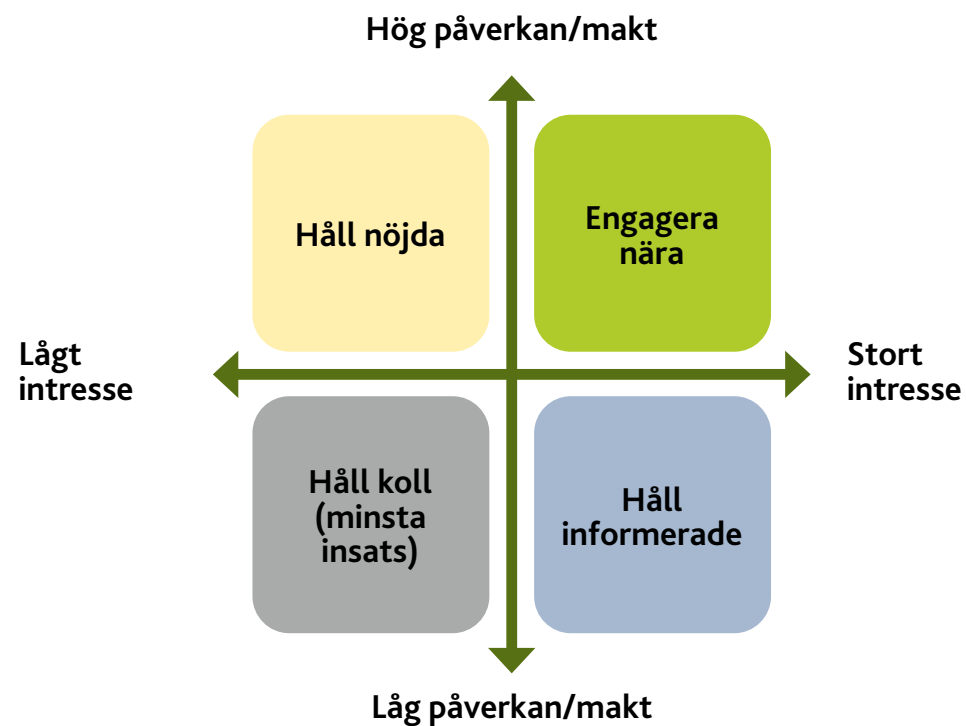
Det är viktigt att inte glömma förvaltning. Har ni tydliga processer för att fortsätta på önskad bana? Säkerställ också att ni har dokumenterade inköpsrutiner för att säkerställa att inköp följer krav på hållbarhet och cirkularitet.

Att tänka på: Det är bättre att välja något litet som verkligen bli gjort, snarare än att göra en

lång lista som man inte är säker på att man orkar med. Dessutom – det som mäts blir gjort. Säkerställ att det finns mätetal som går att följa upp. Och följ upp!

Figur 15: En iterativ utvecklingsprocess.

Figur 14: Framgångspersoner utifrån grad av intresse och påverkan.

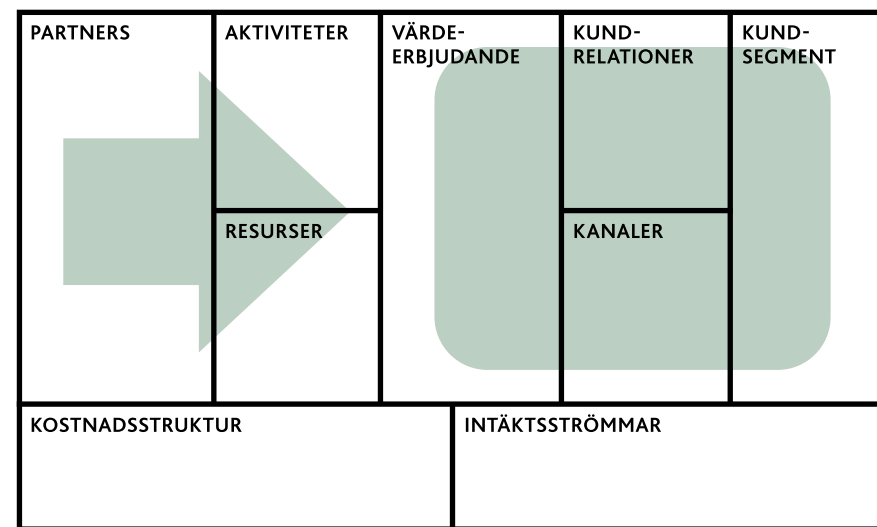
Foto: Frits Meyst

7. Utveckla din kommunikation

Vem vänder du dig till? Vad säger ni? Vem säger det? När och i vilken kanal?

Kommunikation inkluderar normalt den högra delen av affärsmodellen med

värdeerbjudande, kundrelationer, kanaler och kundsegment. När du kommunicerar cirkularitet är det också viktigt att lyfta fram de förändringar – partners, resurser och aktiviteter – som ni gör till vänster i affärsmodellen. Exempelvis kan det vara viktigt att visa hur man samverkar med andra aktörer och utnyttjar resurser effektivt.

Exempel på andra kommunikativa förändringar som cirkulära satsningar kan leda till:

- Nya kundsegment: Med ökad grad av hållbarhet och cirkularitet kan nya målgrupper nås i nya kanaler.
- Bredare syn på gästen: En individ med olika roller, i sin arbetsroll och privat. Det kan möjliggöra ett ökat utnyttjande av resurser hela året och vardag som helg – och kanske kan gästen bli en samskapande partner?
- Stärkt 'employer branding': Det är ofta en utmaning att rekrytera till serviceyrken. En cirkulär och hållbar verksamhet ökar möjligheterna att hitta engagerade medarbetare.
- Ökat fokus på och synkning av budskap: Krävs särskilt vid samverkan med (många) partners.

För att en kommunikationsstrategi ska vara effektiv bör den omfatta ett antal olika element:

- Visa hur cirkularitet fungerar i praktiken: Med exempel och illustrationer förklarar du konkret dina satsningar.
- Var saklig: Visa tydliga fördelar som dina nya lösningar erbjuder: minskning av 25% CO₂, noll engångsartiklar... Tillgång till data ger gäster och medarbetare möjlighet att ta miljömässigt informerade beslut.

- Var pedagogisk: Alla är inte medvetna om cirkularitet och dess fördelar.
- Uppmaning: Använd din kommunikation för att engagera dina intressenter. Be dina gäster att vara en del av förändringen, att agera mer resurseffektivt.
- Välj ett kreativt berättande: Din utvecklingsresa engagerar. Vad fick dig att börja din resa? Hur gick du från att utveckla en uppsättning små åtgärder till att helt och hållet se över din affärsmodell?

Re:sign – kommunikation med med cirkulära skyltar

Accus i Malmö möter behovet av ansvarsfull klimathänsyn med re:sign, en skyltportfölj med hållbara och cirkulära skyltar som kan återanvändas, återtillverkas och återvinnas. accus.se

Goda avslutande råd

Skapa er en helhetsbild och våga börja smått!

- Det är bättre att börja med liten förändring mot cirkulär ekonomi än att förbereda för den perfekta stora cirkulära lösningen som kanske inte blir av.
- Skapa er en helhetsbild av vilka cirkulära aktiviteter ni vill genomföra så att ni har en helhetsbild och en tydlig ambition. Jobba sedan med en eller flera aktiviteter i taget.

Gör hållbarhetsanalyser ur ett livscykelperspektiv

- Kom ihåg att analysera potentiella cirkulära aktiviteter med avseende på hållbarhet ur ett livscykelperspektiv så att ni minimerar möjliga negativa effekter och stärker möjliga positiva effekter.
- Var kritisk till det som kommuniceras som hållbart eller cirkulärt så att ni inte råkar ut för greenwashing. Kan den här pennan med återvunnen svart plast verkligen återvinnas igen?

Kompetensutveckla

- Omställningen till cirkulär ekonomi har bara börjat och det råder fortfarande stor kunskapsbrist om cirkulär ekonomi bland företag och privatpersoner. Kompetensutveckla alla medarbetare i ämnet för att underlätta för er omställning. Passa på att sprida kunskapen vidare till gästerna.

Samarbeta

- Cirkulär ekonomi är komplext och alla kan inte skapa sina egna cirkulära system. I denna handbok har vi gett exempel på möjliga samarbetspartners. Det finns många fler! Våga samarbeta även med konkurrenter kring resursutnyttjande och leverantörer.
- Samarbeta internt – cirkulära insatser är ett teamarbete.

Kommunicera

- Kommunicera konkreta åtgärder ni gjort eller vill ha gjorda, med en skylt i matsalen.
- Kommunicera era mål så att de syns tydligt för alla medarbetare och gäster. Kommunicera exempelvis ert hållbarhetslöfte och inkludera cirkularitet i det. Det kan vara en stor inspirerande skylt i entrén! Varför inte gå ihop med andra i branschen och ta fram ett löfte tillsammans? Ta inspiration av Svenska Turistföreningens hållbarhetslöfte⁶.
- Mät, följ upp och kommunicera framgångar och utmaningar! Våga vara transparenta kring var ni har förbättringsmöjligheter.

Skapa incitament

- Gör det lätt för era medarbetare och era gäster att göra mer cirkulära val och gör det svårt för dem att göra fel.
- Skapa incitament hos medarbetarna för att jobba med cirkulär ekonomi, exempelvis genom att sätta mål för chefer.

Vidare läsning

The Ellen MacArthurFoundation – utbildningar, rapporter, med mera
<https://ellenmacarthurfoundation.org/>

Cradlenet – nätverk, kunskapsspridning, nyhetsbrev, rapporter
<https://www.cradlenet.se>

Sitra – rapporter och projekt
<https://www.sitra.fi/sv/%C3%A4mnen/cirkular-ekonomi/>

RISE – rapporter och projekt
<https://www.ri.se/sv/vad-vi-gor/amnesomraden/cirkular-omstallning>

Circle-Economy – rapporter
<https://www.circle-economy.com/circular-economy/insights-publications>

RE:SOURCE – projektdatabas, utlysningar
<https://resource-sip.se/>

Delegationen för cirkulär ekonomi
<https://delegationcirkularekonomi.se/>

Europakommissionen – handlingsplan för cirkulär ekonomi
https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy-action-plan_en

6. <https://www.svenskatouristforeningen.se/om-stf/stfs-hallbarhetsarbete/hallbarhetslofte/>

AFRY Sustainability consulting

AFRY är ett internationellt konsultföretag inom teknik, design och rådgivning som startades i form av ÅF 1895. Vi är 17 000 hängivna experter som arbetar över hela världen för att skapa hållbara lösningar för kommande generationer.

ÅF anställde sin första miljökonsult 1904 och vi har sedan dess inkluderat hållbarhet, och på senare tid cirkulär ekonomi, i vårt erbjudande till våra kunder. När ÅF år 2019 gick samman med Pöyry blev vi AFRY. Vi arbetar hårt för att stötta våra kunder inom både offentlig och privat sektor med utveckling av mer hållbara produkter, tjänster och verksamheter.

AFRY Sustainability Consulting arbetar ofta tillsammans med AFRYs övriga experter med

att stärka hållbarhet i "deras" projekt, men erbjuder också direkt stöd till våra kunder i deras verksamhetsutveckling, exempelvis med klimatstrategier, rapportering, EU-taxonomi, klimatkalkyler och liknande. Dessutom erbjuder vi också stöd med att ta fram cirkulära affärsmodeller och strategier samt med stöd kring utredningar inom cirkulär ekonomi, ekodesign och livscykelanalyser, utbildningar och handböcker.

Några av medarbetarna på AFRY Sustainability Consulting har ansvarat för framtagandet av denna handbok på uppdrag av Tourism Skåne. Vi tackar för förtroendet och hoppas att handboken ska bli till stor nytta för alla användare!

EUROPEISKA
UNIONEN
Europeiska
regionala
utvecklingsfonden

VISIT | **sk&ne**

